

ปลูกข้าวในนา ปลูกคุณค่าในชีวิต

กรณี เครือข่าย “ข้าวคุณธรรม” ภายใต้มูลนิธิ
ธรรมะร่วมใจ อำเภอป่าต้ว จังหวัดยโสธร

กรมส่งเสริมสุขภาพ

ที่ปรึกษา

นพ.อำพล จินดาวัฒนะ
นพ.อุกฤษฏ์ มลิินทางกูร

อำนวยการ ประสานงาน

นิรชา อัครวีรากุล
ณนุด มธุรพจน์
จรินทร์ คงศรีจันทร์
นวินดา จัดหงษา

บรรณาธิการ

ยุทธนา วรณเบ็ติกุล

ผู้เขียน

สุธิดา วงษ์อนันต์

ศิลปกรรม และรูปเล่ม

สำนักพิมพ์ Organic Books

พิสูจน์อักษร

สมประสงค์ บุญผ่อง
ชนิษฐรัตน์ มัสพันธ์

ภาพปก

วาริตา ออยู่ยอด

จัดพิมพ์ และเผยแพร่โดย

สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ (สช.)
ชั้น 2 อาคาร 88/37 ติวานนท์ 14 ตำบลลาดชะโด อำเภอมือง จังหวัดนนทบุรี 11000
โทรศัพท์ 0-2590-2304 โทรสาร 0-2590-2311
เว็บไซต์ www.nationalhealth.or.th

คำนิยม

ถ้าถามว่าหากจะเปลี่ยนแปลงโลกไปสู่โลกแห่งการอยู่ร่วมกันด้วยสันติระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ และระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติแล้ว อะไรสำคัญที่สุด คำตอบอาจจะมีหลากหลาย แต่คงจะไม่ลงตัวถ้าไม่ใช่การมี **“หัวใจของความเป็นมนุษย์”**

ไม่มีสัตว์ชนิดใดที่สามารถทำลายโลกได้ เพราะสัตว์อยู่ตามธรรมชาติ ธรรมชาติไม่ทำลายธรรมชาติ แต่มนุษย์เป็นสัตว์ที่ผิดธรรมชาติได้ จึงทำลายโลกได้ มนุษย์มีความโลภมากผิดธรรมชาติ และสามารถคิดเทคโนโลยีที่ขยายความโลภให้มากอย่างไม่ที่สิ้นสุด เทคโนโลยีที่วั้นนั้นคือเงิน ในขณะที่อาหารเป็นของจริง แต่เงินไม่ใช่ของจริง ลองนึกภาพดูว่าจำนวนเงินนั้นเราสามารถเติมตัวเลขเพิ่มเข้าไปเท่าไรก็ได้ เช่น ๑๐๐๐๐๐๐๐๐๐๐๐๐... เติมไปจนสุดขอบฟ้าเลยก็ได้ แสดงว่ามันไม่ใช่ของจริง แต่เป็นมายาคติที่มาขยายความโลภออกไปอย่างไม่ที่สิ้นสุด

เมื่อมนุษย์มาถือการพัฒนาที่เอาเงินเป็นตัวตั้ง ก็เท่ากับเอาความโลภอันไม่มีที่สิ้นสุดเป็นตัวตั้ง การพัฒนาแบบนี้จึงไปทำลายทรัพยากรนานาชนิดเพื่อเปลี่ยนให้เป็นตัวเลขให้มากขึ้นๆ โลกจึงถูกทำลายมากขึ้น ครอบงวนธรรมชาติและครอบงวนการอยู่ร่วมกันจนวิกฤติและเครียดไปหมดจนไม่มีทางออกด้วยการ **“พัฒนา”**

แต่มนุษย์ก็มีธรรมชาติที่วิเศษสุดอยู่อย่างหนึ่ง ตามคำว่า **“มนุษย์”** นั้นเอง มนุษย์แปลว่าจิตใลสูง มนุษย์ต่างจากสัตว์ตรงที่มีจิตใลสูง

จิตใจสูง หมายถึง จิตใจที่เห็นแก่คนอื่นและสิ่งอื่นอย่างไม่น่าเชื่อ เพราะอย่างนี้ มนุษย์จึงมีความดีที่สามารถทำเรื่องดีได้อย่างสูงสุด เนื่องจากความดีสุดๆ นี้เป็นศักยภาพในความเป็นมนุษย์เท่านั้น เราจึงเรียกกันว่า “หัวใจของความเป็นมนุษย์” ทุกคนเคยสัมผัสหัวใจของความเป็นมนุษย์มาด้วยกันทุกคนและรูว่ามันให้ความรู้สึกที่อบอุ่นและเป็นสุขอย่างล้ำลึกเพียงใด

ในกระแสรายการอารยธรรมวัตถุนิยม บริโภคนิยม เงินนิยม ก็ยังมีเรื่องดีดี หรือเรื่องที่มีหัวใจของความเป็นมนุษย์อยู่ในทุกพื้นที่ เพราะมันเป็นธรรมชาติอีกด้านหนึ่งของมนุษย์ ถ้าเราบันทึกเรื่องราวดีดีมาเผยแพร่กัน มนุษย์ก็จะมีความสุขและมีกำลังใจมากขึ้น ความสุขและความดีเป็นเรื่องที่ระบาดได้ สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ (สช.) พยายามเคลื่อนไหว “สังคมไทยหัวใจมนุษย์” และพยายามส่งเสริมให้มี “ธนาคารของเรื่องราวดีดี” หวังว่าเรื่องราวดีดีเล่มนี้ จะเข้าไปสัมผัสส่วนลึกในจิตใจของผู้คนอย่างกว้างขวาง ด้วยสัมผัสส่วนลึกในจิตใจเท่านั้น ที่จะช่วยให้โลกงดงามน่าอยู่

ศ.นพ.ประเวศ วะสี

คำนิยม

แม้เราจะเพียรพยายามสร้างและรณรงค์ส่งเสริม “สังคมแห่งสุขภาวะ” ในรูปแบบต่างๆ มากมายเพียงใด แต่สังคมแห่งสุขภาวะที่แท้จริงย่อมไม่อาจเกิดขึ้นได้ หากมนุษย์ซึ่งเป็นผู้ขับเคลื่อนสังคมปราศจากเสียซึ่ง “หัวใจของความเป็นมนุษย์” หรืออาจสรุปคร่าวๆ ได้ว่า “คนที่มีคุณภาพความดีอยู่ในหัวใจ” ย่อมมีจิตสำนึกห่วงใยทั้งต่อตนเอง ผู้อื่น สรรพชีวิตทั้งมวล และสิ่งแวดล้อม และเมื่อบุคคลผู้นั้นลงมือกระทำการใดๆ เขาก็จะกระทำอยู่บนพื้นฐานของการไม่สร้างความเดือดร้อนให้แก่ทุกคนและทุกสิ่งเหล่านั้น

เมื่อราวต้นปีที่ผ่านมานี้ คณะนักวิจัยจากมหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด และมหาวิทยาลัยแคลิฟอร์เนีย สหรัฐอเมริกา ได้เผยแพร่ผลการวิจัยในวารสารการแพทย์บริติช เมดิคัล มีเนื้อหาสำคัญสรุปได้ว่า จากการศึกษาวฤตกรรมกลุ่มตัวอย่างกว่า 4,700 คน เป็นเวลา 20 ปี พบว่า “ความสุข” สามารถติดต่อกันจากบุคคลหนึ่งไปยังอีกบุคคลหนึ่งได้ ด้วยการได้รับทราบเรื่องราวและพบเห็นบุคคลที่มีความสุข และเมื่อบุคคลหนึ่งได้เข้าไปอยู่ในเครือข่ายแห่งความสุขแล้ว เขาก็จะทำให้เพื่อนฝูง ญาติพี่น้อง และคนใกล้ชิด มีโอกาสที่จะมีความสุขเพิ่มขึ้นไปด้วย เพราะภาวะทางอารมณ์ของเราไม่ได้ขึ้นอยู่กับตัวเราเพียงคนเดียว แต่ยังเกี่ยวพันกับการกระทำ และ ประสบการณ์ของผู้อื่นด้วย ไม่ว่าจะ เป็นบุคคลที่เราเกี่ยวข้องด้วยโดยตรง หรือไม่รู้จักก็เป็นการส่วนตัวก็ตาม ด้วยเหตุนี้จึงกล่าวได้ว่า ความสุขเป็นโรคติดต่ออย่างหนึ่ง

ด้วยนัยเดียวกันนี้ “หัวใจของความเป็นมนุษย์” ก็น่าจะเป็นโรคติดต่อได้เช่นกัน และเรื่องราวดีดีที่สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ (สช.) ได้รวบรวมมาไว้ในหนังสือเล่มนี้ รวมถึงอีกหลายเรื่องราวที่รวบรวมไว้ในธนาคารเรื่องราวดีดีแห่งชาติ ก็น่าจะช่วยทำให้ “หัวใจของความเป็นมนุษย์” ติดต่อแพร่ขยายไปยังคนไทยทุกคนได้อย่างกว้างขวาง และเมื่อนั้นก็คงจะกล่าวได้เต็มปากเต็มคำว่า “สังคมไทยคือสังคมแห่งสุขภาวะ”

นพ.มงคล ณ สงขลา

ประธานคณะกรรมการบริหารยุทธศาสตร์
การสร้างสังคมสุขภาวะที่มีหัวใจของความเป็นมนุษย์

คำนำ

การเปลี่ยนแปลง - วัลย์อดิตแห่งปี 2551
แท้จริงแล้วการเปลี่ยนแปลงคือสิ่งที่เกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลาแห่งการดำรงอยู่ของมนุษยชาติ ภายใต้นามที่อาจเรียกได้ว่า “การพัฒนา” นับแต่ที่มีการพัฒนาเกิดขึ้นวิถีชีวิตของมนุษย์ก็ยิ่งออกห่างจาก “ธรรมชาติ” อันเป็นต้นกำเนิดของชีวิตและวัฒนธรรมมากขึ้นทุกที จนทำให้ “ธรรมชาติแห่งหัวใจของความเป็นมนุษย์” เริ่มเปลี่ยนแปลงไป

.....
ธรรมชาติแห่งความเคารพและเกรงกลัวในปรากฏการณ์ธรรมชาติ เปลี่ยนไปเป็นความมั่นใจและความหวังการที่จะเข้าควบคุมธรรมชาติ ธรรมชาติแห่งความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และช่วยเหลือแบ่งปันระหว่างเพื่อนมนุษย์ เปลี่ยนไปเป็นการค้ากำไรและเอารัดเอาเปรียบ ธรรมชาติแห่งการดำรงอยู่ด้วยความเรียบง่ายเพาะปลูกเลี้ยงสัตว์ พึ่งพิงและต่างตอบแทนกับธรรมชาติ เปลี่ยนไปเป็นการผลิตด้วยเทคโนโลยีทันสมัยที่คำนึงถึงปริมาณมากกว่าคุณภาพของสิ่งแวดล้อมและสรรพชีวิต ธรรมชาติแห่งการมองเห็นความงามของภูเขาป่าไม้ลำธารท้องฟ้า ฯลฯ ในฐานะของทรัพยากรเพื่อส่วนรวม เปลี่ยนไปเป็นการครอบครองและตีมูลค่าในรูปของตัวเงิน

.....
ท้ายที่สุดแล้วความเปลี่ยนแปลงที่มีเศรษฐกิจและเงินเป็นตัวตั้งกลับนำสังคมมนุษย์ไปสู่ผลกระทบมากมาย

ป่าไม้ที่ลดลงมลพิษที่เพิ่มขึ้นภัยธรรมชาติที่รุนแรงการขาดแคลนอาหารและแหล่งน้ำ

ความล้มเหลวของชุมชนความเจ็บป่วยความเหลื่อมล้ำทางสังคมหนี้สินท่วมหัว ฯลฯ

มนุษย์ทุกคนล้วนได้รับผลกระทบนี้ ไม่ทางใดก็ทางหนึ่ง เพราะตระหนักถึงผลกระทบอันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งหลายทั้งปวง

จึงมีผู้คนกลุ่มเล็กๆหลากหลายกลุ่มได้เริ่มต้นการเปลี่ยนแปลงอีกครั้ง บนแนวทางของการกลับคืนสู่ธรรมชาติให้มากที่สุด

เช่นเดียวกับผู้คนจากทุกภาคส่วนในสังคมไทยที่มีส่วนร่วมในการร่าง “พระราชบัญญัติสุขภาพแห่งชาติ พ.ศ. 2550” เพื่อมุ่งหวังให้เป็นกฎหมายที่เป็นเครื่องมือ กลไกในการเชื่อมประสานและขับเคลื่อนสังคมไทยไปสู่ “สังคมสุขภาวะ”

สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ(สช.) ได้ดำเนิน “โครงการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การสร้างสังคมสุขภาวะที่มีหัวใจของความเป็นมนุษย์” ขึ้น โดยเล็งเห็นว่า สังคมสุขภาวะที่มีหัวใจของความเป็นมนุษย์นั้นต้องอาศัยการพัฒนาประเทศอย่างสมดุล ทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคมควบคู่กันไป ภายใต้บริบทของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง รวมถึงการสร้างการมีส่วนร่วมจากกลไกภาคีทุกภาคส่วนในสังคม เข้ามาร่วมขับเคลื่อนด้วยหัวใจของความเป็นมนุษย์เป็นพื้นฐาน

ด้วยยุทธศาสตร์ของโครงการที่มุ่งเน้นการพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้ร่วมกัน พัฒนาระบบการสร้างและจัดการความรู้ที่เน้นในทางสร้างสรรค์ สิ่งดีงามให้เกิดขึ้น โดยผ่านกระบวนการสื่อสารทางสังคมและนำไปสู่ค่านิยมใหม่ ของสังคม ทั้งนี้เพื่อให้เกิดนโยบายสาธารณะที่เอื้อต่อการพัฒนาไปสู่สังคมสุขภาวะที่มีหัวใจของความเป็นมนุษย์

.....
จากผู้ป่วยยามควบคุมธรรมชาติจึงเปลี่ยนมาเป็นผู้เรียนรู้เข้าใจ และยอมรับในความยิ่งใหญ่ของธรรมชาติ

จากผู้ชาย จึงเปลี่ยนมาเป็นผู้หญิง
จากมุ่งค้ากำไรสูงสุดจึงเปลี่ยนมาเป็นการพึ่งพาบนรากฐานของความห่วงใยต่อชีวิตและสังคม

จากที่คอยทำงานเพื่อเงินและการถือตัวไปสู่ถาพที่คิดว่า)สูงขึ้น จึงเปลี่ยนมาเป็นความใส่ใจต่อเพื่อนมนุษย์และผู้ด้อยโอกาสในสังคม เคารพกันในฐานะเพื่อนมนุษย์

.....
เมื่อการเปลี่ยนแปลงนำผู้คนให้คืนกลับมาสู่การเป็น “มนุษย์ที่มีหัวใจของความเป็นมนุษย์” อีกครั้ง “เรื่องราวดีดี” มากมายที่กระจายตัวเกิดขึ้น ณ มุมเล็กมุนน้อย ทั่วไทย ทั่วโลก จึงเริ่มปรากฏขึ้น

เรื่องราวดีดีส่วนหนึ่งจะนำมาเก็บไว้ใน “ธนาคารข้อมูลเรื่องราวดีดีแห่งชาติ” ซึ่งจะป็นฐานข้อมูลเพื่อประโยชน์ของสาธารณะเพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันในวงกว้าง เป็นการสร้างเสริมกำลังใจให้แก่ผู้คนที่มุ่งมั่นในการสร้าง “สังคมที่ต้องการ” และที่สำคัญ เป็นแรงบันดาลใจให้ผู้คนอีกกลุ่มหนึ่งที่กำลังมุ่งมั่นในสิ่งเดียวกัน

เมื่ออ่าน “เรื่องราวดีดี” ในหนังสือเล่มนี้จบลง คุณอาจค้นพบว่า ...
ท้ายที่สุดแล้ว สุดท้ายของการเปลี่ยนแปลง จะนำพาผู้คนกลับคืนสู่ธรรมชาติ

สู่การมองเห็นคุณค่าของทุกสรรพสิ่งด้วยหัวใจอันเป็นหัวใจที่แท้จริงของความเป็นมนุษย์ และเป็นความหมายที่แท้จริงของการพัฒนา

นพ.อำพล จินดาวัฒนะ
เลขาธิการคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ

สารบัญ

ชีวิตชวานาเติบโตช้ากว่าต้นข้าว	16
ครู หรือ คนบ้า? ชวานาปลูกข้าวไม่ใช่สารเคมี	21
ท่อนาคีนสรรพชีวิต : ความหมาย คุณค่า และปรัชญาจากเกษตรอินทรีย์	26
ปรัชญาชวานา	30
“มูลนิธิธรรมะร่วมใจ” จุดเริ่มปฏิบัติการเพื่อเปลี่ยนชีวิต	33
ระบบสวัสดิการชุมชน	38
เผยแพร่ความรู้ เน้นทางรอดของชีวิต	40
ปลูกข้าวให้งามในแปลงนา ปลูกชีวิตให้มีค่าในแปลงคุณธรรม	43
ชวานาผู้สร้างภูมิชีวิต	47
คลายพันธนาการจากกลไกตลาด	51

หลังการค้นพบน้ำมันดิบครั้งแรกในสหรัฐอเมริกาเมื่อเกือบ 150 ปีก่อน มนุษย์ก็ผลิตเพลิงกับขุมพลังงานราวกับมันจะมีวันหมด จนวันนี้วิกฤติราคาน้ำมันพุ่งทะยาน หลายประเทศเร่งปลูกพืชน้ำมันทดแทน พื้นที่ปลูกพืชอาหารจึงลดลง บวกกับภัยธรรมชาติที่กระทบต่อผลผลิตพืชผล ทำให้ราคาข้าวในตลาดโลกสูงจนชาวนาผืนบรรเจิดเดือนมกราคม 2551

“ราคาข้าวเปลือกหอมมะลิที่เกษตรกรขายได้ในปีนี้สูงเป็นประวัติการณ์ ที่ชาวนาไทยเคยขายข้าวหอมมะลิมาชั่วชีวิต” สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร รายงาน

ท่ามกลางภาวะฟองสบู่ในตลาดข้าวระดับโลก

พ่อค้าและโรงสีแย่งกันรับซื้อข้าวจนชาวนาบางส่วนไม่เหลือแม้กระทั่งเมล็ดพันธุ์

แต่คำว่าหั่นและความยากจนดูเหมือนจะไม่มีวันหมดไปจากชีวิตชาวนาไทย แม้ในปีที่ผ่านมา (พ.ศ.2550) จะมีการส่งออกข้าวมูลค่าถึงกว่า 123,700 ล้านบาท กระทั่งในปี 2551 ที่ราคาข้าวเปลือกพุ่งขึ้นสูงสุดในรอบ 20 ปี ก็ยังมีคำถามว่า ชาวนาจะได้ประโยชน์จริงหรือ?

ถึงเดือนพฤษภาคม 2551 โรงสีทั่วประเทศชะลอการรับซื้อข้าว บ้างฉวยโอกาสลดราคาให้ต่ำลง สมาคมโรงสีข้าวไทยออกแถลงการณ์ชี้แจงว่า เกิดจากการชะลอซื้อของผู้ส่งออก ทำให้ราคาข้าวสารในตลาดปรับลดลง ชาวนาทั้งในภาคเหนือ ใต้ อีสาน ออกมาประท้วงให้รัฐบาลแก้ไขปัญหาราคาข้าวตกต่ำ บางพื้นที่ถึงขนาดรวมตัวกันเผาข้าวเปลือกประท้วง ที่น่าสลดใจ คือชาวนาบางคนเลือกที่จะฆ่าตัวตายเพื่อให้หลุดพ้นจากภาวะหนี้สิน...

ปรากฏการณ์สะท้อนความผันผวนและอ่อนไหวของชีวิตชาวนาไทยที่ถูกผูกติดกับกลไกตลาดและภาวะต้นทุนสูง ใครจะเชื่อว่า พื้นที่ปลูกข้าวของไทยกว่า 60 ล้านไร่ ซึ่งอาศัยแรงงานจากชาวนา 4 ล้านกว่าครอบครัว เป็นผู้ผลิตข้าวมหาศาลเลี้ยงทั้งชาวไทยและชาวโลก สร้างเศรษฐกิจประเทศให้เติบโต แต่ชีวิตความเป็นอยู่ของชาวนาส่วนใหญ่ยังคงติดลบ

การปลูกข้าวยังคงมีความเสี่ยงทั้งโรคระบาดและสภาพภูมิอากาศ ถึงแม้ราคาข้าวจะสูงขึ้น แต่ต้นทุนการผลิตก็สูงตามเป็นเงา ชาวนาต้องกู้ยืมเงินมาลงทุน โดยเฉพาะเรื่องปุ๋ย แต่เมื่อราคาข้าวตกต่ำ ผู้ที่ต้องแบกรับต้นทุนไว้ก็คือชาวนา ราคาข้าวที่ไม่แน่นอนจึงทำให้วงจรหนี้สินวนเวียนและพอกพูนอยู่ปีแล้วปีเล่า

ท่ามกลางความยากจนและหนี้สินที่ยังรากลึกลงบนผืนดินและชีวิตชาวนาไทย ยังมีชาวนากลุ่มหนึ่งในจังหวัดยโสธรลุกขึ้นมาทบทวนวิถีชีวิตในอดีต เรียนรู้และแสวงหาทางออกจากการทำนาที่ยังทำที่ยังจน ทั้งที่ก้มหน้าก้มตาทำงานมานานปีอย่างขยันขันแข็งจนสุขภาพทรุดโทรม แต่หนี้สินยิ่งพอกพูน

วันนี้พวกเขาได้เรียนรู้ที่จะลดต้นทุนการผลิตและสร้างความปลอดภัยให้แก่สุขภาพ ด้วยการเลิกใช้สารเคมีในนาข้าว และพลิกฟื้นความอุดมสมบูรณ์ตามธรรมชาติให้กลับคืนมา

ยิ่งกว่านั้นยังมุ่งหวังให้จิตใจของคนทำนาได้เข้าถึงความสุขในทางธรรมอย่างสอดคล้องและเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับวิถีชีวิต จนปลดปล่อยตัวเองออกจากพิษภัยของอบายมุข พร้อมปลูกฝังจิตสำนึกให้ชาวนามองเห็นคุณค่าและความหมายของเมล็ดข้าว ที่ได้มาจากธรรมชาติอันบริสุทธิ์และจิตใจที่สะอาด

ทั้งสองกระบวนการ พัฒนามาสู่ "เครือข่ายข้าวคุณธรรม" ที่ประกอบด้วยการทำนาเกษตรอินทรีย์ และยึดถือมาตรฐานคุณธรรมในตัวเองด้วยการถือศีล 5 เป็นพื้นฐาน

ส่วนการบริหารจัดการเรื่องผลผลิตเครือข่ายข้าวคุณธรรม มีวิธีการทำงานร่วมกันเพื่อส่งเสริมระบบการพึ่งตนเองอย่างครบวงจร ตั้งแต่การผลิต แปรรูป และส่งขายตลาด

นี่คือวิถีทางที่ชาวนากลุ่มหนึ่งพยายามจะสร้างความมั่นคงให้แก่ชีวิตและอาชีพของตน ด้วยการย้อนกลับมาสู่รากฐานวัฒนธรรมของความเป็นชาวนาที่เคยพึ่งตัวเองมาได้ตลอดนับพันปี เพราะเมื่อ 50 ปีนี้เอง ไม่ใช่หรือ ที่ชาวนาไทยถูกทำลายภูมิคุ้มกัน... ❁

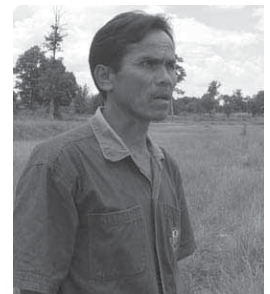
ชีวิตชาวนาเติบโตช้ากว่าต้นข้าว

6 เมื่อฝนแรกโปรยปรายไอน้ำทั่วถิ่นท้องนาจะหอมกรุ่น ยอดหญ้าเขียวอ่อนหลายชนิดแข่งกันแหวกกอออกมารับหยาดฝน เมื่อฤดูทำนามาถึง ชาวนาจะนำเมล็ดพันธุ์ข้าวไปแช่น้ำ เพียงแค่ข้ามคืนจุ่มข้าวก็พร้อมจะปริ รอกการแตกหน่อ เมื่อนำไปหว่านลงในแปลงนาประมาณ 2 วัน รากก็จะงอกแล้วยังงดิ้น ผ่านไป 1 สัปดาห์ต้นกล้าอ่อนๆ ก็ผิ ดินขึ้นมาสูงเกือบครึ่งฝ่ามือ ชาวนาต้องหมั่นดูแลรักษา จนเมื่อต้นกล้าโตพอประมาณแล้วจึงถอนไปปักดำ อีกไม่เกิน 1 เดือนก็จะได้ต้นข้าวที่แตกกอ รอวันย่างปล้อง ตั้งท้อง และออกรวง...

แต่วงจรชีวิตของชาวนาหาได้เติบโตเร็วเหมือนต้นข้าว นโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศที่มาพร้อมกับเทคโนโลยีและอุตสาหกรรมได้นำความเปลี่ยนแปลงไปสู่หมู่บ้านตามชนบท ปุยเคมี ยาฆ่าหญ้า ยาฆ่าแมลง และเครื่องมือการเกษตรสมัยใหม่เข้าไปมีบทบาทสำคัญต่อชีวิตชาวนาไทย ในขณะที่หัวใจชาวนามุ่งสร้างผลผลิตเพื่อเงิน แต่สิ่งที่ได้มากกลับเป็นภาระหนี้สิน ปัญหาดินเสื่อม พืชผักพื้นบ้านและอาหารตามธรรมชาติ เช่น กบ เขียด ปู ปลา เริ่มหายไปจากท้องนา ข้าวร้าย สุขภาพยังย่ำแย่ทั้งกายใจ

“สำหรับชาวไร่ชาวนาแล้วเราคิดว่าที่สำคัญต้องลงทุนซื้อปุ๋ย ซื้อยา พอใส่เยอะมากขึ้น สภาพดินก็เสียไปเรื่อยๆ สามสี่ปีก่อนยังใส่เยอะ แต่ผลผลิตก็ยิ่งตกต่ำ โรคภัยไข้เจ็บก็มาเยือน เคยปลูกแดงแข่งกับน้องชาย ต่างคนต่างอยากได้เงิน คำว่ากลัวตายไม่มี จนสุดท้ายน้องชายอายุได้แค่สามสิบกว่าปีก็เกิดอาการแพ้ยาจน น็อกตาย ลงทุนกันคนละสามหมื่น ไม่ได้คืนแม่บาทเดียว เพราะตกปีที่มันแล้ง แดงไม่ออกผล ต้องขายวัวใช้หนี้ อ.ก.ส.”

นี่คือคำบอกเล่าของ พ่อสมหวัง อนันตา เกษตรกร ตำบลโคกนาโก อำเภอป่าติ้ว จังหวัดยโสธร ชีวิตการทำงานทำสวน เคยผ่านการใช้สารเคมีมากกว่า 10 ปี เพื่อเร่งผลผลิตให้มีรายได้สูง ปลูกทั้ง ข้าว แดง ถั่ว พริก และมะเขือ

พ่อสมหวัง อนันตา

ถึงแม้จะได้เงินถึงวันละพันกว่าบาท แต่ก็ยังไม่พอใช้ เพราะต้องนำไปซื้อปุ๋ยและยาฆ่าแมลง แลกกับการสูญเสียชีวิตน้องชาย

ไข่หรือไม่ว่านั้นคือผลตกทอดมาจากแนวทางการพัฒนาประเทศเมื่อกว่า 50 ปีก่อน ที่เกษตรกรตามภูมิภาคต่างๆ ถูกดึงเข้าสู่ระบบตลาดและการผลิตเพื่อเงิน เพราะแผนพัฒนาประเทศตั้งแต่ฉบับที่ 1 จนถึงวันนี้ใช้ชาวไร่ชาวนาเป็นฐานการผลิต ปลูกพืชตามที่ภาคอุตสาหกรรมและการส่งออกต้องการ ทั้งธัญพืชพาณิชย์ และ ธ.ก.ส. ต่างก็ส่งเสริมสนับสนุนให้สินเชื่อเพื่อการทำไร่มันสำปะหลัง ข้าวโพด และพืชไร่อื่นๆ ดังที่ **พ่อสุวิช ธนากุล** เกษตรกรตำบลกำแพง อำเภออุตุชุม จังหวัดยโสธร เล่าว่า

“รุ่นพ่อแม่แต่ก่อนอยู่ตามชนบททำไร่ทำนาไม่มีเรื่องเศรษฐกิจเข้ามาเกี่ยวข้องมันก็พออยู่ได้ พอหลังจาก พ.ศ. 2500 มาแล้วมันเปลี่ยนไป เป็นเรื่องของการพาชีวิตสู่ภาวะเศรษฐกิจ สู้ความร่ำรวย นั่นคือจุด

พ่อสุวิช sunakul

เปลี่ยนแปลง แต่ก่อนความอุดมสมบูรณ์ยังมีมาก ป่าก็เยอะ ปลูกนา น้ำ อาหารตามธรรมชาติมีครบ พอเริ่มมีการทำลายป่า ถางไร่ถางคูเพื่อทำไร่ปอ ความอุดมสมบูรณ์ที่เคยมีอยู่ก็ถูกโค่นลง จากการโค่นป่าดงดิบแล้วก็มาโค่นป่าปลายนางจนหมด ช่วงหลังมาก็มีการปลูกมันสำปะหลังอีก ทำให้ความอุดมสมบูรณ์หมดไป วิถีชีวิตคนชนบทก็หมดไป ช่วง พ.ศ. 2522-2523 มีการไปล้มป่าเพื่อทำไร่ปอ ไร่มัน

เราเรียกว่าไปไล่ลิง แล้วสิ่งที่ตามมาก็คือความเจ็บป่วย เป็นโรคมาลาเรียที่เราเห็นมันไม่ใช่ความสุข ยิ่งทำยิ่งลำบากมองไม่เห็นทิศทาง”

พ่อสุวิชมองเห็นจากประสบการณ์ทั้งชีวิตว่า เมื่อความอุดมสมบูรณ์ของธรรมชาติหมดไป สิ่งที่จะมาทดแทนให้กลับไปเป็นเหมือนเดิมก็ไม่มี ในอดีตพอถึงฤดูทำนามีช่วงน้ำหลาก ไหลลงมาจากป่าจากภูเขา นำเอาปุ๋ยธรรมชาติลงมาด้วย ปลูกข้าวก็ไม่ต้องใช้ปุ๋ย แต่เมื่อป่าหมดไปสิ่งที่ตามมาคือชาวนาหันไปใช้ปุ๋ยเคมีขนานใหญ่

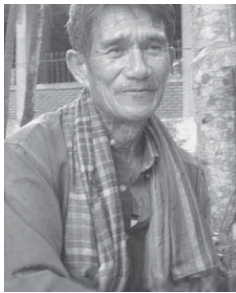
“กระทรวงเกษตรฯก็ส่งเสริมให้ใช้ยาใช้เทคโนโลยีมาประชิดพื้นที่กับชาวบ้านว่าใช้แล้วจะได้ผลผลิตเยอะ ขายได้เป็นเงินเป็นทอง นั่นคือนโยบายของรัฐที่มาส่งเสริมช่วงที่ความอุดมสมบูรณ์ของธรรมชาติหมดไป ช่วงแรกก็ให้ผลดี แต่สุดท้ายราคาข้าวราคาพืชผลต่างๆ ก็ผันผวนและตกต่ำ เมื่อใช้สารเคมีมากขึ้นเรื่อยๆ ก็เจอปัญหาเรื่องสุขภาพ เมื่อก่อนใช้ปุ๋ย 1 กระสอบต่อที่นา 50 ไร่ยังพอได้ แต่ต่อมามีต้องใช้ 1 กระสอบต่อ 1 ไร่ ยิ่งไปกว่านั้นทั้งโรคทั้งแมลงเกี่ยวกับศัตรูพืชก็มามากขึ้น” พ่อสุวิชกล่าว

นอกจากนั้นผลผลิตข้าวที่ได้มาจากการอุดหนุนลงทุนแรงงานทำตลอดทั้งปี เมื่อนำไปจำหน่ายก็ไม่ได้รับราคาที่ยืดธรรม

“พ่อค้าเขาเอาเปรียบเขาบู้ว่าตุงซึ่งเป็นแบบได้ข้าวหนึ่งหมื่น” ของเขา บู้เขาซึ่งได้ก็ซัดก็โลกกันแน่ หุดง่ายๆ คือเขาโกงเขา” **พ่อทองอวน เทศไทย** อายุ 58 ปี เกษตรกรอำเภอโสกจากตำบลกำแพง อำเภออุตุชุม จังหวัดยโสธร เล่าถึงปัญหาในอดีตจากการนำข้าวไปขายให้โรงสี

ทางด้าน **พ่อวิจิตร บุญสูง** อายุ 63 ปี แกนนำเกษตรกรจากตำบลนาโเส อำเภออุตุชุม จังหวัดยโสธร สรุปทุกข์ชาวนาได้ว่า

ข้าวหนึ่งหมื่น เท่ากับ 12 กิโลกรัม ชาวอีสานจะเรียกหน่วยของน้ำหนักข้าวเปลือกเป็น ‘หมื่น’ ข้าวเปลือกที่ได้จากการเก็บเกี่ยวหนึ่ง 1 กระสอบปุ๋ยจะมีน้ำหนักประมาณ 2 หมื่น - ผู้เขียน

พ่อวิจิตร บุญสุข

“ปัจจุบันที่ชาวนาทุกข้มากที่สุด เพราะคิดเรื่องเศรษฐกิจเรื่องรายได้เป็นหลัก ซึ่งจะโทษชาวนาไม่ได้ เพราะถูกกระตุ้นมาให้คิดเรื่องเดียวคือเรื่องการมีเงินใช้ ชาวนาทุกวันนี้เป็นนักบริโภคกลุ่มใหญ่ที่สุด รู้ไม่เท่าทัน ในขณะที่เดียวกัน รายได้น้อย นี่เป็นปัญหาใหญ่ของชาวนา ซึ่งชาวนาอาจจะสร้างเองหรือภาครัฐตั้งใจสร้างให้มันเกิดขึ้นก็เป็นได้ อีกอย่างคือชาวนาไม่รู้สึกรู้ว่ากำลังมีปัญหาสุขภาพ บางคนเมื่อรู้ก็สายแล้ว ก็ต้องเจ็บป่วยไปหาหมอ เสียชีวิต

เพราะใช้สารเคมีเกินปริมาณ ซึ่งมันอาจจะไม่แสดงผลออกมาทันที นั่นคือผลกระทบที่รุนแรง”

การวิ่งตามราคาพืชผลมุ่งผลิตเพื่อการขายเกษตรกรจึงใช้สารเคมีเพื่อเร่งผลการผลิต ซึ่งพ่อวิจิตรบอกว่าในช่วง 5-10 ปีแรกนั้นสามารถเพิ่มผลผลิต เพิ่มรายได้จริง แต่หลังจากนั้นกลับทำลายสิ่งแวดล้อมซึ่งไม่อาจหาสิ่งมาทดแทน เป็นความสูญเสียมหาศาล สุดท้ายเมื่อที่นาไม่มีคุณภาพก็จะถูกนายทุนกว้านซื้อ หรือไม่ผู้ที่ซื้อไปก็อาจจะไม่ได้ใช้ทำนาเหมือนอย่างเก่า ในมุมมองของพ่อวิจิตร เรื่องนี้ถือว่าอันตรายมากสำหรับประเทศที่เป็นเกษตรกรรม

ชาวนาบางคนตระหนักรู้ว่าต้องเปลี่ยนวิถีชีวิตตัวเองแล้วใครกันละที่จะมาชี้ทางออก ถ้าไม่ใช่ตัวเอง

คุรุ หรือ คนบ้า? เมื่อชาวนาปลูกข้าวโดยไม่ใช้สารเคมี

เมื่อรู้ว่าการทำนาที่คิดตั้งแต่เรื่องการขายและการใช้สารเคมีนั้น ทำให้ชาวนาไม่อาจพึ่งพาตัวเองหรือฝากชีวิตไว้กับอาชีพชาวนาได้เหมือนบรรพบุรุษ พวกเขาจึงพยายามเรียนรู้ที่จะปรับเปลี่ยนวิถีการผลิตมาสู่การทำเกษตรตามธรรมชาติ พ่อสุวิช ธนากุล เล่าถึงจุดที่ผันตัวเองมาสู่วิถีชีวิตแบบใหม่ว่า

“การทำไร่ทำนาที่ผ่านมามันสร้างความเสียหายให้ตัวเราเอง คิดว่าเราคงมาผิดทางแล้ว นั่นเป็นจุดเริ่มต้นที่ต้องเปลี่ยนวิถีชีวิต เลิกใช้สารเคมี เพราะการทำเพื่อขายอย่างเดียวไม่ใช่ตัวบ่งบอกว่าคนทำไร่ทำนาจะมีความสุข”

ปี2535พ่อสุวิชมีโอกาสได้ไปแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับชมรมรักษ์ธรรมชาติ ตำบลนาไล่ อำเภอกุดชุม จังหวดยโสธร จึงได้ข้คิดว่า เกษตรกรนั้นต้องทำโน้สิ่งที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตตัวเอง คือวิถีชีวิตเป็นแบบไหนก็ต้องทำแบบนั้น ต้องรู้จักทิศทางของตัวเอง

“วิถีชีวิตเราต้องเป็นคนคิดเองรู้จักแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น ต่อมาชาวบ้านก็เริ่มรวมกลุ่มกันเล็กๆ ชื่อกลุ่มกระจายผลผลิต เพื่อรวบรวมข้าวเปลือก รวบรวมผลผลิตที่ได้ไปขายร่วมกัน”

เมื่อมีกลุ่มมีเพื่อนหลายคนก็เกิดการพูดคุยแลกเปลี่ยนเพื่อหาทางออกของปัญหาร่วมกัน เกิดแนวคิดที่หลากหลายขึ้น มีการไปดูงานหลายแห่ง ในช่วงนั้นสิ่งที่พ่อสุวิชประทับใจมากที่สุดคือ การได้ไปเรียนรู้วิธีทำน้ำหมักชีวภาพจากศูนย์เกษตรกรรมธรรมชาติคิเว จังหวัดสระบุรี แม้จะไม่ค่อยมั่นใจเท่าไรนัก แต่เมื่อได้กลับมาทดลองทำเองก็พบว่า การใช้ประโยชน์จากพืชที่มีไนโตรเจนแทนปุ๋ยเคมีนั้น สามารถลดค่าใช้จ่ายได้จริง จากนั้นพ่อสุวิชจึงตัดสินใจทำเกษตรอินทรีย์เรื่อยมา

แต่ระหว่างรอยต่อของการเปลี่ยนผ่านวิถีชีวิตมาสู่แนวใหม่ให้สอดคล้องกับธรรมชาติ ซึ่งสวนทางกับคนส่วนใหญ่ ย่อมเป็นธรรมดาที่จะต้องเจอแรงปะทะ อุปสรรค และปัญหาต่างๆ นานา

“ชาวบ้านว่าเราเป็นบ้าแน่ๆ เพราะมีที่นาดีๆ ก็จะไปทำให้มันเสีย บางคนก็ว่าเราขี้ตัว คือเขาบอกว่าเราไม่ใช้ปุ๋ย แต่ว่าข้าวมันงามเหมือนกันกับใส่ปุ๋ย เขาเลยบอกว่าเราต้องแอบหว่านปุ๋ยตอนกลางคืนแน่นอน แต่สุดท้ายเมื่อมีคนรอบข้างมารู้ด้วยหลายคน เขาก็จะเป็นตัวตรวจสอบคือเห็นว่าเราไม่ได้ใช้ปุ๋ยจริงๆ”

ถึงแม้พ่อสุวิชจะพิสูจน์ตัวเองว่าข้าวที่ปลูกได้ปราศจากการใช้สารเคมีจริง แต่ก็ยังไม่วายมีคนที่พูดกระทบว่ “ก็ช่างหัวมัน มันเหาะไม่ได้

หรือก” ซึ่งเป็นคำกล่าวเสียดล ว่ถึงแม้จะทำเกษตรอินทรีย์แล้วได้ผลผลิตดีจริง แต่ก็ไม่ได้มีอะไรพิเศษไปกว่าคนธรรมดา

นั่นคือสัญญาณที่บอกว่าชาวบ้านทั่วไปยังคุ้นชินกับการผลิตที่หยุดทำ และไม่ยอมรับระบบการเกษตรแบบปลอดภัยเต็ม แต่พ่อสุวิชก็ไม่ได้ย่อท้อ ยังคงทำต่อมาเรื่อยๆ จนมันคงอยู่ได้ถึงทุกวันนี้ และได้ข้อสรุปกับตัวเองว่

“เราต้องแยกเป็นสองเรื่องคือเรื่องของอาชีพกับเรื่องวิถีการใช้ชีวิต ต้องให้ชาวบ้านได้ทำไร่น่าทำพร้อมกับเรียนรู้เรื่องการลดต้นทุน แล้วให้รู้ว่อะไรคือความพอดี ความแตกต่างอยู่ที่อาชีพซึ่งเป็นธุรกิจนั้นมันไม่ใช่สิ่งที่มั่นคง ไม่เหมือนกับการสร้างวิถีชีวิต สร้างฐานชีวิตให้เราเอง”

ส่วนพ่อสมหวังเองนั้นตาหลังจากที่ได้สูญเสียน้องชายไปวันหนึ่งเขาได้ฟังรายการ “พลิกทุ่งพื้นไทย” สถานีวิทยุชุมชน FM 91.5 MHz ของสำนักสงฆ์สวนธรรมร่วมใจ หรือที่ชาวบ้านเรียกวัดป่าสวนธรรม ซึ่งให้สาระความรู้เกี่ยวกับการทำไร่น่าแบบไม่พึ่งพาสารเคมี จึงเกิดความคิดอยากจะทำ ถึงแม้จะยังไม่เข้าใจดีนัก

“ฟังรายการวิทยุมาตั้งแต่ปี2547แต่ยังไม่เข้าใจว่เราจะทำเกษตรอินทรีย์ ไม่ใส่ปุ๋ยเคมี มันจะเป็นไปได้อย่างไร เพราะขนาดเราใส่ปุ๋ยแท้ๆ ข้าวยังไม่ค่อยโตไม่ค่อยงาม ก็ค่อยๆ ศึกษาเรียนรู้ไป และตามไปดูสวนของคนที่เขาทำมาก่อนด้วย”

เมื่อถึงคราวที่ตัดสินใจลงมือทำจริงๆ พ่อสมหวังกลับเจอความเห็นแย้งจากแม่ยาย ซึ่งไม่ยอมรับและไม่เห็นด้วยที่จะให้ทำนาโดยไม่ใส่ปุ๋ยเคมี เพราะเป็นห่วงว่ข้าวจะไม่งาม กลัวลูกหลานจะไม่มีข้าวกิน คำต่อว่ต่อขานของแม่ยายในวันนั้น พ่อสมหวังยังจำได้ถึงวันนี้...

“ลูกเต๋าลิได้กินข้าวจึงได้ถ้าบ่ใส่ปุ๋ยแม่กินนำบ่หลายดอก ขำบ่ให้หมากิน แต่ย่านลูกหลานบ่ได้กิน”

*ชื่อตัว เป็นภาษาอีสาน หมายถึง จอมโกหก

สายตาแม่ก็

มองด้วยความสงสัย จากที่เคยปลูกผักขายได้วันละ 1,000-2,000 บาท ใช้สารเคมีมาตลอด 10 ปี แล้วจะมาล้มเลิกไปง่ายๆ ชาวบ้านก็ไม่เชื่อว่าทำได้ แต่อย่างไรก็ตาม พ่อสมหวังยังคงยืนยันที่จะทำตามความเชื่อของตน

“ตอนแรกก็ยังไม่มั่นใจแต่ก็ตัดสินใจหักดิบในปี 2549 คิดว่าถ้าทำแล้วไม่ได้ผล ไม่มีเงินส่งลูกเรียนก็จะขายวัวสักตัว เริ่มจากปลูกมะละกอ 9 ต้น กล้วย 9 หลุม ทดลองทำน้ำหมักชีวภาพ เอาเศษอาหารพืชผักผลไม้มาผสมใส่ภาชนะพลาสติกไป ทำน้ำก็ใช้ปุ๋ยคอกกับเศษใบไม้ ค่อยคิดค่อยทำไป เอาความขยันเข้าสู้ ยิ่งดีที่ลูกเมียก็เข้าใจ” พ่อสมหวังเล่าถึงความมุ่งมั่นพยายามที่จะเรียนรู้ระบบการเกษตรแบบปลอดภัยเคมีด้วยความตั้งใจจริงเขาพาครอบครัวย้ายออกจากหมู่บ้านมาอยู่ที่นี่ เพียง 2 ปี ความพยายามนั้นก็ออกดอกออกผล ที่นาเพียง 7 ไร่ของพ่อสมหวังเขียวขจีด้วยต้นข้าวที่ให้ผลผลิตที่มีคุณภาพ ส่วนพื้นที่อีก 2 ไร่ที่เหลือจากการทำนาก็อุดมไปด้วยพืชผักผลไม้หลากหลายชนิดให้ได้ตลอดทั้งปี โดยไม่ต้องกังวลเรื่องสารเคมีตกค้าง ไม่ว่าจะเป็นมะละกอ กล้วย มะพร้าว ขนุน มะนาว มะกรูด กระเทียม น้อยหน่า ทับทิม พักทอง มะเขือ พริก ข่า ตะไคร้ ฯลฯ การปลูกพืชผักมากมายหลากหลายชนิดนี้เปลี่ยนแปลงเดียวกันนี้ พ่อสมหวังให้เหตุผลว่า

“การปลูกพืชอะไรก็ตามแต่ถ้าไม่ได้ผลยากในช่วงแรกๆมันจะไม่งาม ไม่ค่อยโต ดังนั้นต้องไม่ปลูกพืชเชิงเดี่ยว ให้ปลูกผสมผสานกันไป เพราะแมลงที่มากินพืช ถ้ามันกินอย่างหนึ่งแล้วมันก็จะไม่กินอีกอย่างหนึ่งอะไรที่หลีกเลี่ยงแมลงเราก็จะได้กิน แต่ทำไปทำมาแมลงมันก็ไม่ได้อีกจนหมดนะ สิ่งปลูกไว้ในสวนก็ยังมีเหลือทุกอย่าง”

ความกล้าหาญของคนกลุ่มหนึ่งที่พยายามจะเปลี่ยนแปลงชีวิตไปสู่ทิศทางที่ดีขึ้น กำลังจะสร้างคุณค่าใหม่ให้กับอาชีพชาวนาคนอื่นๆ ความรู้และทักษะที่ได้มาจากระบบการเกษตรจะปูทางไปสู่ความมั่นคงของชีวิตในภายหน้า จากที่เคยถูกสังคมมองว่า “บ้า” แต่วันหนึ่งพวกเขาจะกลายเป็น “ครูชาวนา” เมื่อกาลเวลาได้พิสูจน์ให้เห็นถึงคุณค่าในสิ่งที่ทำ

ก่อนาคืนสรรพชีวิต : ความหมาย
คุณค่า และปรัชญาจากเกษตรอินทรีย์

“**ส**มัยก่อนที่นาพอยังใช้สารเคมี กบ เขียด ไม่มีเลยแต่
ทุกวันนี้ทั้งกบ เขียด ปู ปลา มีมามากมาย สัตว์กลับคืนมาถือว่าไม่ทำลาย
สิ่งแวดล้อม พืชผักในแปลงนาก็เก็บกินได้เลยไม่เป็นอันตราย เราทำ
เพื่อกินไม่ได้ทำเพื่อขาย ดินชั้นมากก็ได้กินของที่เรารู้ออกกับมือ”

เกษตรอินทรีย์เป็นระบบเกษตรที่ไม่ทำลายผู้อื่นและไม่ทำลาย
สิ่งแวดล้อม หากจะเปรียบเทียบระหว่างเกษตรอินทรีย์กับเกษตรเคมี
พ่อทองอน เทศไทย บอกว่ามันคนละอย่างคนละโลกกันเลยทีเดียว!
คนที่ทำเกษตรเคมีคือคนที่รู้เท่าไม่ถึงการณ์ เพราะเป็นการทำลาย
ธรรมชาติและทำลายตัวเองโดยไม่รู้ตัว แต่เกษตรอินทรีย์ไม่มีพิษมีภัย
ให้ความมั่นคงและยั่งยืนกับชีวิต เพราะคืนสรรพชีวิตให้ท้องนา

พ่อทองอวน เกษกริช

พ่อทองอวนเป็นเกษตรกรรุ่นแรก
ของจังหวัดชัยภูมิที่ทำเรื่องข้าวอินทรีย์ เริ่ม
จากชุดปลูกก่อน 4 บ่อ แล้วปลูกข้าว ตะไคร้
และมะม่วงอีกหลายพันธุ์ ไม่ว่าจะปลูก
น้ำดอกไม้ ฟักลิ้น เขียวสวย แม้กระทั่ง
“ผักตบ” ก็ยังปลูก ด้วยความคิดว่า

ทำอย่างไรจะเอาปลาใช้กิน
ได้ แต่ก่อนถางป่าทำไร่ป่อ ไร่มัน ผักพื้นบ้าน
เราก็หมดไป พอมีปลาแล้วก็เลยปลูกผักไว้
กินกับปลา รวมถึงสมุนไพรด้วย แม้แต่ตอน
นั่งรถไปกรุงเทพฯ ก็ยังไม่ยอมหลับ จะคอย
มองตามข้างทาง ข้างภูเขา ว่ามีพืชอะไรบ้าง

พอลบที่บ้านก็หามาปลูก ปลูกให้เหมือนป่า ไม่ต้องไปจัดระเบียบมัน”

สำหรับการทำนาที่ใช้ปุ๋ยคอกและน้ำหมักชีวภาพหลังเก็บเกี่ยวข้าว
เสร็จแล้วก็หว่านเมล็ดพันธุ์พวกถั่วเขียว ถั่วแดง ฟักทอง แดงข้าง ผักเสี้ยน
ผักกาด และสารพัดผักอื่นๆ มีเมล็ดพันธุ์ดอกไม้ก็หว่านลงไปด้วยเพื่อใช้ล่อ
แมลง แล้วไถกลบรอบเดียว ประมาณ 2 เดือนพืชผักเหล่านั้นก็ออกดอกออก
ผลให้ได้กิน แล้วยังกลายเป็นปุ๋ยพืชสดที่ทำให้ดินร่วนดินซุยอุดมสมบูรณ์
ตามธรรมชาติ

“เป็นส่วนในฝันที่คิดว่าได้เปลี่ยนก็ไม่มีถ้าเรารักต้นไม้ต้นไม้ก็จะรักเรา
มันอยากให้เราได้กินเหมือนกัน ท่านต้องรักนา อย่าเอาสารพิษสารเคมีไปใส่
มันทำลายสิ่งแวดล้อม ทำให้แมลงเริ่มเจ็บปวด ท่านก็จะไม่ให้พืชออกดอกออก
ผลให้เรา”

ทุกวันนี้พ่อทองอวนมีวัว5ตัวควาย1ตัวทำนาโดยใช้ควายไถนา
และปักดำด้วยตัวเอง

“ทำมาลงทุนมากก็ยุ่งยากมีนายอะถ้าต้องจ้างเขาทำก็ขาดทุน

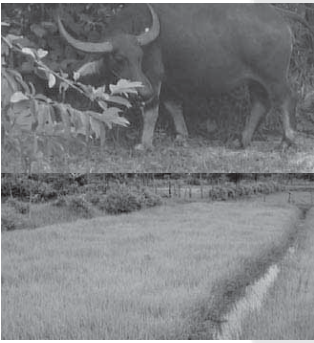
*ผักตบ คือผักพื้นบ้านชนิดหนึ่งของอีสาน เป็นไม้ยืนต้นที่มักจะขึ้นตามป่าปลายนาน ออกดอกสีขาวในฤดูร้อน
ใบมีรสเปรี้ยว ชาวอีสานนิยมนำมาใส่อาหารประเภทต้มหรือแกง - ผู้เขียน

ทั้งจ้างไถ จ้างดำ จ้างถอนหญ้า จ้างเกี่ยว มันไม่ได้อะไร”

เกษตรอินทรีย์ของพ่อทองอวนเป็นการเรียนรู้กับแปลงนาตัวเอง
ตื่นขึ้นมารดน้ำต้นไม้ตั้งแต่ยังไม่สว่าง อยู่กับผักหญ้าและอาหารการกิน สร้าง
ครอบครัวให้มีกินเป็นพื้นฐานก่อนจะขาย แล้วเรื่องรายได้ก็จะตามมาเอง
ประสบการณ์กว่า 20 ปีที่ผ่านมากับวิถีแห่งการพึ่งพาตัวเองในด้านปัจจัย
พื้นฐานเพื่อการดำรงชีพ ทำให้ผู้เฒ่าวัยเกือบ 60 ปีผู้นี้มีค่าเปรียบเปรยวิถีชีวิต
2 แบบที่อยู่ร่วมยุคสมัยเดียวกันได้อย่างน่าสนใจว่า “แปลงนาที่เหมือนซูเปอร์
มาร์เก็ต”

“อาหารมันอยู่กับแปลงนามีบ่อปลาอยู่5บ่อปลาคุปลาตะเพียน
ปลาในบ่อที่ 5 เป็นปลาธรรมชาติ อยากกินอันใดก็ได้กิน ทำไปทำมารู้สึก
พ่อที่ละรวยกว่าเพื่อน รวยอาหารไม่ได้รวยเงิน ปลูกผักไว้ 100-200 ชนิด
เหลือจากกินก็ขายเป็นรายได้ แปลงนาเราคือซูเปอร์มาร์เก็ต เดินเข้าไปมีครบ
ทุกอย่าง”

ที่นากว่า10ไร่บริจาคไป30ไร่ที่เหลือแบ่งให้ลูกหลานและยัง
ให้เป็นนางข้าวของสหกรณ์การเกษตรอินทรีย์
ธรรมชาติชุมชนหนองยอ ตำบลกำแพง อีก 4 ไร่
ทุกวันนี้พ่อทองอวนเหลือที่นาไว้ให้ตัวเองเพียง
11 ไร่ นี่ก็คือความพอเพียงของชาวคนหนึ่งที่
ไม่ได้คาดหวังจะครอบครองเงินทองวัตถุมากมาย
ขอเพียงให้มีสุขภาพกายใจที่ดี มีชีวิตอยู่กับ
ธรรมชาติอันเรียบง่าย พอใจกับสิ่งที่ตนมี ไม่
ทำลาย สิ่งแวดล้อมและไม่เบียดเบียนผู้อื่น

ปรัชญาชาวนา

“คิดมาถ้ารู้ตัวเองว่าเป็นลูกชาวนาก็ควรจะเป็นชาวนา ถ้าชาวนาอยากเป็นเจ้าของมันจะพาจน ชีวิตชาวนาต้องมีวิ้วมีควาย มีแผ่นดิน มีที่อยู่อาศัย มีความสุขกว่าไปทำงานรับจ้างคนอื่นเขา กลับมารับจ้างตัวเองดีกว่า เมื่อยก็พัก ขอแค่มีข้าวกินเหลือกินก็แบ่งที่ปันน้อง ความสุขมันอยู่ที่บ้านหลังน้อยๆ มีสุขภาพกายใจดี ที่ว่าทำเกษตรอินทรีย์แล้วรวยนั้นไม่ใช่ เพราะไม่ได้เห็นเรื่องขาย อยากได้เงินก็ขอให้เหลือกินเหลือแบ่งที่ปันน้องก่อน ถือว่าเราได้บุญได้กุศล เราให้เขาแล้วเราก็มีความสุข”

นี่คือปรัชญาของชาวนาผู้จบเพียงป.4ความงดงามของความคิดและจิตใจอันน่าชื่นชมนี้แฝงอยู่ในวิถีของคนทำเกษตรอินทรีย์ ไม่เพียงเฉพาะพ่อทองอวนเท่านั้น หากแต่กระจายอยู่ในกลุ่มสมาชิกชาวนาเครือข่ายข้าวคุณธรรมอีกหลายคน

อย่างเช่นพ่อสีหมัดตาแสงนำจัดรายการวิทยุ “พลิกทุ่งพื้นไทย” สถานีวิทยุชุมชน FM 91.5 MHz ของวัดป่าสวนธรรม ซึ่งกลับบ้านมาทำเกษตรอินทรีย์ในปี 2546 หลังจากที่เคยทำงานอยู่กรุงเทพฯ นานถึง 5 ปี ก็บอกว่า

พ่อสี อนุชานิล

“การทำเกษตรอินทรีย์มันมีความสุข จากการปฏิบัติ มีความสุขในใจ ความพอเพียงเท่านั้นที่ทำให้เรามีความสุข ถ้าเมื่อใดเราไม่รู้จักพอจะเป็นทุกข์แน่นอน เราต้องมาฝึกการเป็นผู้ให้ อย่างลัวที่จะให้ผู้อื่น สิ่งเหล่านี้ที่รู้ว่ามีแต่ก็ให้คนอื่นไป ไม่ใช่ว่าจะทำเพื่ออวดอ้างให้คนอื่นเห็น แต่เราทำไปด้วย คอยบอกคอยแนะนำคนอื่นไปด้วย”

พ่อสุวิษ ธนากุล ก็เล่าว่า การทำเกษตรวิถีนี้เป็นทั้งการสร้างอาหารสร้างอากาศ ขจัดมลพิษออกไปได้ในระดับหนึ่ง และมันใจว่าเป็นการทานาที่มากถูกทางแล้ว ที่นากลายเป็นแหล่งอาหารที่เป็นสัดส่วน มีกินมีใช้ตลอดปี ทุกอย่างอยู่ในแปลงนา วิถีชีวิตแบบเก่าก่อนได้กลับคืนมา เพียงเพราะเขาไม่ได้มองเฉพาะเรื่องของเศรษฐกิจ และไม่ได้คิดถึงเงินเพียงอย่างเดียว

“สิ่งที่เป็นชีวิตเราจริงๆ นั้น คืออะไรก็ได้ที่มันมีอยู่แล้วมันเป็นรายได้ จะมากจะน้อยไม่สำคัญ วิถีชีวิตกับข้าวมันมีความกลมกลืนกัน จะมองเรื่องการขายอย่างเดียวไม่ได้ แต่ต้องมองว่าเราสามารถอยู่ร่วมกันได้ ผลผลิตจากแรงงานที่เราทำได้ก็คือข้าว ถ้าเราไม่ใช้สารเคมีในระบบการผลิต มันมีคุณค่ามหาศาล ทั้งต่อตัวเรา ต่อผลผลิต และสิ่งแวดล้อม ถ้าทำเพื่อจะขายข้าวเปลือกอย่างเดียวมันก็จบ แต่สิ่งที่เรากำลังทำมันจะเชื่อมต่อกับชีวิตกับสังคม”

พ่อสุวิษมีที่น 21 ไร่ทำเป็นสวน 10 ไร่ภายในสวนแบบผสมผสานนี้มีทั้งบ้านให้อาศัย มีทั้งข้าว มีทั้งปลา และพืชผักผลไม้หลากหลาย เป็นความอุดมสมบูรณ์ที่ให้ความสุขกับครอบครัวได้ โดยไม่ต้องดิ้นรนไปทำมาหากินที่อื่น

“มูลนิธิธรรมะร่วมใจ” จุดริบ ปฏิบัติการเพื่อเปลี่ยนชีวิต

๖๖ การทำเกษตรอินทรีย์จะทำให้เกษตรกรอยู่ในวิถีที่สร้างอาหารเป็นหลักประกันให้ชีวิตได้ มีสุขภาพร่างกายที่ดีขึ้น และพลิกฟื้นความอุดมสมบูรณ์ของธรรมชาติให้กลับคืนมา แต่จิตใจ จะปลูกใฝ่องามมันคงได้อย่างไร ท่ามกลางโลกบริโภคนิยม

ด้วยความมุ่งหวังที่จะให้จิตใจของชาวนาเข้าถึงความสุขในทางธรรมอย่างสอดคล้องและเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับวิถีชีวิต จึงก่อเกิด “เครือข่ายข้าวคุณธรรม” เพื่อปรับเปลี่ยนทัศนคติ พฤติกรรม มุ่งเน้นคุณค่าในแง่ชีวิต จิตใจ และสิ่งแวดล้อม ควบคู่กับการผลิตและสร้างรายได้ โดยมีศูนย์กลางอยู่ที่ “สำนักสงฆ์สวนธรรมร่วมใจ” หรือ “วัดป่าสวนธรรมร่วมใจ” ซึ่งก่อตั้งขึ้นภายในที่ดินบริจาคประมาณ 30 ไร่ เมื่อปี 2516 โดย พระครูทักษะรักขิตธัมโม หรือ “หลวงพ่อธรรมชาติ”

หลวงพ่อธรรมชาติได้ทำนุบำรุงปรับปรุงกุฏิศาลาและสภาวะแวดล้อมต่างๆ ด้าน โดยยึดหลักความสมดุลตามธรรมชาติ ดูแลรักษาต้นไม้ทุกต้นที่ปลูกและที่เกิดขึ้นเองในบริเวณสำนักสงฆ์ ไม่ยอมให้มีการตัดทำลายต้นไม้หลากหลายชนิดจึงเติบโตขึ้นอย่างหนาแน่น และเริ่มมีสัตว์ป่าเข้ามาอยู่อาศัย การพลิกฟื้นธรรมชาติให้กลับมามีอุดมสมบูรณ์เป็นไปอย่างสมดุลและกลมกลืนกับการปฏิบัติธรรม

จนเมื่อ2ปีผ่านไปชาวบ้านที่ทำมาหากินและอาศัยอยู่รอบๆ จึงเกิดความเลื่อมใสศรัทธา บริจาคเงินและซื้อที่ดินเพิ่มเติม บางรายก็ถวายให้ทั้งแปลง ทำให้สำนักสงฆ์สวนธรรมร่วมใจมีเนื้อที่เพิ่มขึ้นกว่า 150 ไร่

ปีพ.ศ2527หลวงพ่อธรรมชาติได้ดำเนินการจัดอบรมเผยแผ่พระธรรม หลักปฏิบัติ ให้แก่สมาชิกกลุ่มญาติธรรมอย่างเข้มข้น จนมีกำลังแรงงานพอที่จะสร้างศาลาใหญ่ (เรือธรรมจักร) และแนะนำญาติธรรมทั้งหลายมาร่วมกันทำนารวม ปลูกถั่ว ปลูกงา พืชผักผลไม้ ตลอดจนถึงยีนต้น โดยวิธีธรรมชาติ ไม่ใช้ปุ๋ยเคมีและสารเคมีทุกชนิด มีการสร้างระบบน้ำด้วยการขุดสระ และสร้างถึงพักน้ำ

กิจกรรมทั้งทางธรรมและการสร้างความมั่นคงทางด้านอาหารบนฐานของมรรค 8 ภายในวัดป่าสวนธรรมได้เจริญงอกงามตามลำดับ และเพื่อจะให้เกิดความมั่นคงยั่งยืนสืบต่อไปถึงรุ่นลูกหลาน จึงร่วมกันคิดหาแนวทางให้ถูกต้องตามกฎหมายบ้านเมือง โดยจัดตั้งองค์กร “มูลนิธิธรรมะร่วมใจ” ในปี 2530 และอีก 10 ปีต่อมาหลวงพ่อธรรมชาติก็มรณภาพแต่อุดมการณ์และผลงานที่เป็นคุณความดีได้หยั่งรากลึกและสืบต่อมาจนถึงทุกวันนี้

ปัจจุบันการทำงานของมูลนิธิธรรมะร่วมใจมีอยู่5ส่วนที่สำคัญคือ หมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ, สถานีวิทยุชุมชน, ศูนย์ฝึกอบรมคุณธรรม กสิกรรมไร้สารพิษ เศรษฐกิจพอเพียง, สวัสดิการกองทุนหนุนก่อและโครงการข้าวคุณค่าชาวสวนธรรม

“มูลนิธิเป็นสถานที่ทำงานเพื่อสาธารณประโยชน์ส่งเสริมการทำงานของพระสงฆ์ และให้ชาวบ้านถือศีลปฏิบัติธรรม สนับสนุนการวิจัยเพื่อชุมชน สิ่งแวดล้อม ให้สามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนได้ทุกมิติ เน้นการพึ่งตนเองตามหลักพุทธศาสนา ในช่วงปี 2540 ในขณะที่ทุกภาคส่วนเจอวิกฤติเศรษฐกิจ แต่คนในพื้นที่นี้กลับพออยู่พอกิน ไม่มีปัญหาเลย”
พ่อนิคม เพชรผา เลขานุการมูลนิธิกล่าว

แม้จะไม่ได้รับการจดทะเบียนให้เป็นวัดตามกฎหมายแต่การทำงานด้านศาสนาแล้วเข้ามาเชื่อมโยงเรื่องการทำเกษตรอินทรีย์ การฝึกอบรม และการทำวิจัย เพื่อให้ชาวบ้านเข้ามาเรียนรู้และร่วมกิจกรรมได้มากขึ้น ก็ทำให้สำนักสงฆ์สวนธรรมร่วมใจได้รับความเลื่อมใสนับถือจากชาวบ้าน จนเรียกกันด้วยความเคยชินว่า “วัดป่าสวนธรรม” เป็นองค์กรสำคัญที่มีบทบาทในการถ่ายทอดความรู้และแนวทางการดำเนินชีวิตอันดีงาม ให้เกษตรกรมีความมั่นคงทั้งชีวิตและจิตใจ สามารถพึ่งพาและฝากความหวังชีวิตไว้กับอาชีพที่เป็นรากเหง้าของตัวเองได้ ดังที่**พระอาจารย์พรมา สุภัทโท** รองเจ้าอาวาสวัดป่าสวนธรรมร่วมใจได้กล่าวว่า

“ในทางธรรมวินัยสถานที่แห่งนี้ถือว่าเป็นวัดร้อยเปอร์เซ็นต์ หากไม่ยึดตามเถรสมาคมว่าต้องมีโบสถ์ มีวิหาร มีการรับรองจากรัฐบาล ซึ่งนั่นเป็นวัดโดยหลักการ แต่ที่นี่เป็นวัดโดยพฤตินัย เป็นวัดป่าที่มีต้นไม้อุดมสมบูรณ์ และวัดก็พยายามสร้างชุมชนที่มีศีลขึ้นมา มุ่งพัฒนาคน ไม่ใช่รับสวดมนต์อย่างเดียว สิ่งที่พระพุทธเจ้าสอนไว้ไม่ได้ล้ำสมัยเลย

พระอาจารย์พรบมา สุภัทโก

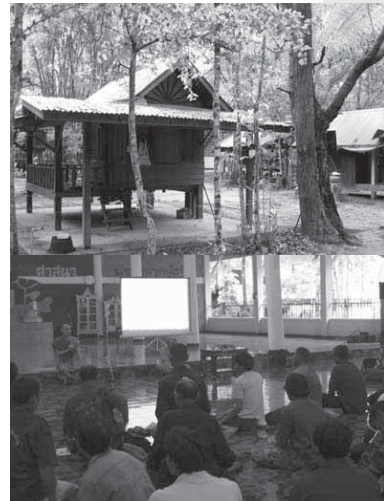
เราพยายามนำเอาความคิดทางพุทธศาสนา มาสอนให้คนพึ่งตนเอง นำคำสอนที่มีแบบอย่าง การปฏิบัติภายในวัดไปสู่เครือข่ายชุมชนรอบนอก”

ภายในวัดอยู่ร่วมกันแบบชุมชนเมือง สงฆ์ เขตฆราวาส แบ่งกันเป็นสัดส่วนชัดเจน เน้นการพึ่งตนเองตามหลักพุทธศาสนา พระสงฆ์ ดำรงตนด้วยความเรียบง่ายสมถะเป็นตัวอย่าง นำหลักธรรมคำสอนของพุทธศาสนาไปสู่ชุมชน ภายในวัด ฝ่ายฆราวาสซึ่งเข้ามาอาศัยอยู่ ร่วมกันประมาณ 30 ครอบครัว เป็น “หมู่บ้าน เศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ” ก็ฝึกฝนปฏิบัติธรรม ไปพร้อมๆ กับการผลิตปัจจัยพื้นฐานเพื่อการดำรงชีพ ทั้งปลูกข้าว ผลิตปุ๋ย ทอผ้า ทำยาสมุนไพร และสร้างบ้านอยู่อาศัยเอง

พระอาจารย์พรหมสุภัทโกกล่าวถึง บทบาทของพระสงฆ์กับการพัฒนาชุมชนว่า “พระควรจะเป็นตัวอย่างที่ดีในการ ดำเนินชีวิต ไม่ใช่ทำเป็นเพียงแค่พิธีกรรม ให้ศีล ให้พร ขยายของขลัง แต่พระควรจะต้องทำหน้าที่ พัฒนาชุมชนด้วย ต้องสอนคนให้รู้จักพัฒนา จิตใจ ให้ได้ลงมือปฏิบัติจริง”

ภายในพื้นที่ 150 ไร่แห่งนี้จึงเป็นพื้นที่ แห่งสันติสุขที่ทางมูลนิธิอยากให้คนภายนอกได้ มีโอกาสสัมผัสชีวิตที่พึ่งพาตนเองทั้งวัตถุและ

จิตใจ จึงอาศัยพลังจากสื่อ คือให้ สมาชิกเครือข่ายที่ทำเกษตรอินทรีย์ และคนทั่วไป สามารถรับฟังข่าวและ ติดต่อสื่อสารผ่าน “สถานีวิทยุชุมชน” FM 91.5 MHz ที่ทำหน้าที่เผยแพร่ รูปแบบวิถีชีวิต ถ่ายทอดความรู้ที่มี ประโยชน์ทั้งเรื่องธรรมะและสาระ ทางด้านการทำเกษตรอินทรีย์ ซึ่ง ปัจจุบันนี้มีฐานผู้ฟังอยู่ถึง 10,000 คน

ระบบสวัสดิการชุมชน

การตั้งสวัสดิการ“กองทุนหนุนเกื้อ”ก็เป็นเครื่องมือที่ก่อให้เกิดการรวมเงิน รวมทุน เพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลกันในชุมชน โดยให้สมาชิกทุกคนออมเงินไว้ที่บ้านให้ได้วันละ 1 บาท ถ้าหาเงินไม่ได้วันละบาท ก็ให้ลดค่าใช้จ่ายลงให้ได้วันละบาท หรือให้ออมอย่างอื่นแทน เช่น มูลสัตว์ ขยะ ฟางข้าว ไม้แห้ง เพื่อนำมาจำหน่ายให้แก่กลุ่มเครือข่าย ซึ่งก็จะเกิดเป็นกลุ่มวิสาหกิจชุมชนขึ้น เช่น กลุ่มปุ๋ยชีวภาพ กลุ่มแยกขยะชาย หรือถ้าหากใครที่ไม่สามารถหาอะไรมาออมได้เลย ก็ขายแรงงานให้กับกลุ่ม ซึ่งจะมีการจ้างงานกันเอง เช่น ผสมปุ๋ย ปลูกผัก หรืออื่นๆ

ปัจจุบันสมาชิกกองทุนหนุนเกื้อมีทั้งหมด1,131คนทุกเดือนสมาชิกจะนำเงินออมมารวมกัน ซึ่งจะมีการบริหารจัดการโดยคณะกรรมการบริหารที่มาจากการเลือกตั้ง เพื่อนำเงินกองทุนจัดสวัสดิการดูแลสมาชิกตั้งแต่เกิด แก่ เจ็บ ตาย ตามระเบียบ ข้อบังคับ ที่ใช้เป็นกฎกติกา

ในการบริหารจัดการร่วมกัน ดังที่พ่อนคมเพชรมา กล่าวไว้ว่า

“กองทุนหนุนเกื้อเป็นสวัสดิการแบบมีศักดิ์ศรี ผู้ให้ก็มีส่วนร่วม ผู้รับก็มีส่วนร่วม ดูแลกันตั้งแต่เกิดจนตาย คนที่ดูแลกองทุนได้ต้องเป็นคนมีธรรมะ เป็นคนที่ปฏิบัติธรรม แบบ ‘ไม่รอ ไม่หวัง แต่เราทำ’ คนเหล่านี้ต้องมีคุณลักษณะพิเศษคือมีศีลเด่น เป็นงาน ชาญวิชา เป็นผู้ทำงานเสียสละโดยไม่มีเงินเดือน”

พ่อนคม เพชรมา

สมาชิกกองทุนหนุนเกื้อก็เป็น

ชาวบ้านที่อยู่ในท้องถิ่นชุมชนใกล้เคียง โดยเริ่มจากคนในครอบครัวญาติพี่น้อง ลูกหลาน ทุกเพศทุกวัยที่มีอายุตั้งแต่ 1 วันขึ้นไป พ่อสงกรานต์ สิ้นคำ ผู้เป็นสมาชิกกองทุนหนุนเกื้อมาได้ 2 ปี เล่าถึงความรู้สึกที่มีต่อการออมเงินสวัสดิการนี้ว่า

“ไม่ได้คิดหวังว่าจะเอาคืนออมไว้เพื่อผู้อื่นยามที่เราเจ็บป่วย ไม่สบายแต่ไม่มีเงิน เวลาเจ็บป่วยล้มตายถ้าอยู่ไม่ไกลกันมากก็จะไปเยี่ยมกัน ถือว่าเราเป็นที่เป็นที่ เป็นน้อง ลูกมิตรไมตรีให้กว้างขึ้น”

เผยแพร่ว่ารู้ และทางรอดของชีวิต

สำ

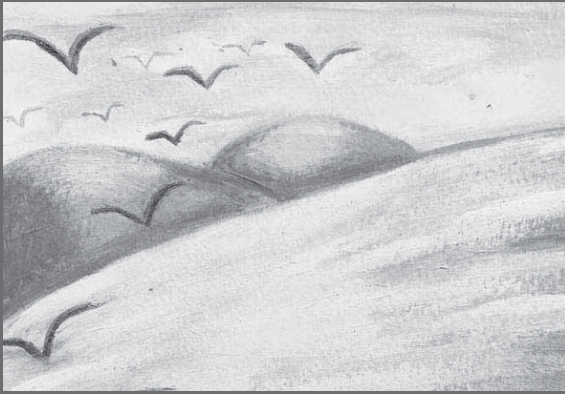
หรับในส่วนของ“ศูนย์ฝึกอบรมคุณธรรมกสิกรรมไร้สารพิษ เศรษฐกิจพอเพียง” ก็มีการทำงานอย่างเป็นรูปธรรม นอกจากจะช่วยสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชนวัดป่าสวนธรรมด้วยการคิดค้นและพัฒนา รูปแบบการพึ่งตนเองให้มีความก้าวหน้าและยั่งยืนแล้ว ยังทำหน้าที่สรุป รวบรวมองค์ความรู้ จัดทำสื่อและเอกสารประกอบการถ่ายทอดองค์ความรู้ และจัดการอบรม ศึกษา เรียนรู้ ดูงาน ให้แก่ชาวบ้าน เกษตรกร ช่างราชการ และประชาชนทุกหมู่เหล่า

นางกัญญา ดวงคำ ชาวบ้านตำบลเชียงเพ็ง อำเภอบ้านดุง จังหวัด ยโสธร ที่อดีตเคยเป็นลูกจ้างโรงงานที่จังหวัดสมุทรปราการนานถึง 8 ปี ครีธาในแนวทางของวัดป่าสวนธรรม และมีโอกาสร่วมสัมมนาเชิง ปฏิบัติการของโครงการพัฒนาศักยภาพและคุณภาพชีวิตเกษตรกร ที่วัด ป่าสวนธรรมแล้วว่า

“หลักสูตรที่ทางศูนย์ฝึกอบรมให้ความรู้และให้ความคิด เพื่อพัฒนาคน ยอมรับว่านั่นแหละคือทางรอดของชีวิต ที่ไม่โลก ไม่โกรธ ไม่หลงไหลไปกับสิ่งยั่วยุหมอมเมาต่างๆ”

สิ่งที่วัดป่าสวนธรรมได้พากเพียรพยายามทำมาสามสิบกว่าปีคือ การบำรุงรักษาผืนดินและชำระจิตใจของมนุษย์ให้บริสุทธิ์ เปลี่ยนทัศนคติ ค่านิยมของคนทำนา ให้เห็นคุณค่าของวิถีชีวิตและจิตวิญญาณ ถือเป็น การปมเพาะความสมบูรณ์แห่งความเป็นมนุษย์

เมื่อชุมชนในย่านนั้นได้เห็นคุณประโยชน์เห็นมรรคเห็นผลที่เกิดขึ้นจริง วัดจึงสามารถขับเคลื่อนงานพัฒนาในรูปแบบของมูลนิธิได้อย่าง เต็มที่ ค่อยๆ ขยายผลไปสู่ชุมชนรอบนอกกว้างขวางขึ้นเรื่อยๆ จนเกิด เป็นเครือข่ายชาวนาในหลายจังหวัด ทั้งยโสธร อำนาจเจริญ มุกดาหาร ศรีสะเกษ และได้นำมาสู่ “โครงการข้าวคุณค่าชาวนาคุณธรรม” ในปี 2548

ปลูกข้าวให้จบใบแปลงน ปลูกชีวิตให้มีค่าใบแปลงนรรม

ที่-

หญิงชาวจังหวัดยโสธรผลิตข้าวหอมมะลินทรีย์มานานกว่า 10 ปี สามารถปลูกข้าวอินทรีย์ให้ปลอดภัยไร้สารพิษ มีการรวมกลุ่มกันเป็นองค์กรชาวบ้าน แต่ยังไม่สามารถทำให้ชีวิตของตัวเองเอาชนะอุปสรรค เช่น บุหรี สุรา และการพนันต่างๆ นานาได้

การดำเนินชีวิตแต่ละวันมักจะส่อพฤติกรรมไปในทางที่ผิดศีล5 ซึ่งเป็นข้อปฏิบัติพื้นฐานของชาวพุทธ บางครอบครัวรายได้ยังไม่เพียงพอกับรายจ่าย ซึ่งหมดไปกับการดื่มเหล้า สูบบุหรี่ ตามมาด้วยการทะเลาะวิวาทกันในครอบครัว การดำเนินชีวิตที่ผิดทางในลักษณะนี้ทำให้ชาวปลอดสารเคมียังไม่สามารถปลดปล่อยภาระหนี้สินให้หมดไปได้

การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกลุ่มชาวเกษตรอินทรีย์จังหวัดยโสธรกับผู้บริหารสถาบันวิชาการด้านสหกรณ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ทำให้เกิด “โครงการข้าวคุณค่าชวานาคุณธรรม” ดำเนินการต่อยอดการผลิตข้าวหอมมะลิอินทรีย์แบบรับรองมาตรฐานสากล ที่ดำเนินการอยู่ในพื้นที่จังหวัดยโสธร และเกิดข้อสรุปเป็น “ปฏิญญาชวานาผู้ปลูกข้าวคุณธรรม” สำหรับผู้ที่เข้าร่วมโครงการข้าวคุณค่าชวานาคุณธรรม คือ ต้องปฏิบัติตามหลักศีล 5 ลด ละ เลิกอบายมุข ไม่ดื่มสุราหรือของมีเ็นเมา ไม่สูบบุหรี่ ไม่เล่นการพนันทุกชนิด ไม่เกียจคร้าน และต้องทำการผลิตในระบบเกษตรอินทรีย์ที่มีการรับรองมาตรฐานสากล

“เมื่อชวานาทำนาแล้วปฏิบัติธรรมไปด้วยข้าวที่ได้ออกมาจึงเรียกว่า ‘ข้าวคุณธรรม’ เป็นข้าวที่มีคุณค่าทางจิตวิญญาณ มีคุณค่าในเชิงเรื่องราวที่เล่าสู่กันฟัง มีคุณค่ามากกว่าคำว่า Organic ซึ่งทั้งหมดนี้ได้มาจากการสรุปบทเรียนและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้พูดคุยกันของชวานา โดยมีมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์เป็นผู้สนับสนุนโครงการ เพื่อให้ได้ข้าวคุณธรรม ที่ครบวงจร ตั้งแต่การพัฒนาคน กระบวนการผลิตและติดตามผลผลิตไปจน ถึงเรื่องการตลาด” **พอนิคม เพชรหมาก**กล่าว

มาตรฐานข้าวคุณธรรมมีกำหนดไว้ทั้งหมด45ข้อในจำนวนสมาชิกทั้งหมด 171 คน มีผู้ที่ผ่านมาตรฐานข้าวคุณธรรมแล้ว 80 คน มาตรฐานที่กำหนดร่วมกันทั้งหมดนี้เป็นไปด้วยความมุ่งหวังว่า หากชวานาดำเนินวิถีชีวิตอย่างมีคุณธรรมตามแนวทางที่ได้กำหนดร่วมกันแล้ว จะช่วยให้บรรเทาความเดือดร้อนจากปัญหาการถูกเอารัดเอาเปรียบจากพ่อค้าคนกลาง ภาระหนี้สิน และปัญหาต่างๆ ในการดำเนินชีวิต ทั้งในด้านส่วนตัว ครอบครัว และชุมชนได้

“การพึ่งตนเองเป็นวิถีของหลักธรรมการที่เรายันใช้ที่ดินให้เป็นประโยชน์นั้นคือหลักธรรมที่พระพุทธเจ้าสอนไว้ ความเกียจคร้านก็เป็นอบายมุข มีไร่มีนาอย่าเกียจคร้าน คนเก่งคนฉลาดมีปัญญาที่ทำมา-

หากินได้ตามไร่นา เพราะการทำงานคือการปฏิบัติธรรม การเป็นชวานาข้าวคุณธรรมนี้เราให้ลดอบายมุขทั้งปวง ผู้ใดปฏิบัติศีลผู้นั้นมีธรรม คือเลิกความชั่วร้ายที่มีอยู่ในตัว” **พระอาจารย์พรหมมา สุภัทโท** เล่าถึงคุณค่าและความสอดคล้องกันระหว่างการเป็นชวานากับการปฏิบัติธรรม **๓๓**

ชาวภาคผู้สร้างภูมิชีวิต

หนึ่งในที่ประจักษ์ถึงคุณค่าการเปลี่ยนแปลงชีวิตตามแนวทางอย่างชัดเจนคือ พ่อสงกรานต์ สิวินคำ เกษตรกรตำบลหนองเป็ด อำเภอเมือง จังหวัดยโสธร ผู้เคยลุ่มหลงมัวเมาไปกับเหล้ายา เทียวเตร่สามะเลเทเมามากกว่า 20 ปี จนลูกเมียต้องทนทุกข์ใจไม่เว้นแต่ละวัน

“เมื่อก่อนเมียผมร้องให้ทุกวันเพราะว่าผู้เฒ่าครอบครัวพึ่งพาไม่ได้ เมื่อก่อนถ้ามีบุญผ้าป่า บุญบั้งไฟ ก็ไปเที่ยวตะลอนๆ เป็นอาทิตย์ ไม่ได้กินข้าว ลูกเมียเข้าใกล้ก็ไล่ตีไล่ฆ่า คือเมามาแล้วต้องหาเรื่องทุบตีกินการกินเหล้านี้ถ้าเราไม่สำนึกมันก็เหมือนกับพายเรืออยู่ในอุโมงค์ ชีวิตมืดมน หา มาได้มากเท่าไรก็ไม่พอใช้ มันหาความสุขความพอดีไม่ได้” พ่อสงกรานต์ เล่าถึงบทเรียนที่ได้รับจากอดีต

ฟองสกอรนต์ สิวันกา

หลังจากเป็นสมาชิกเครือข่าย
ข้าวคุณธรรมเมื่อประมาณ 3 ปีที่ผ่านมา
เขาได้เรียนรู้การใช้ชีวิตแบบพอเพียง
ยึดหลักศีลธรรม ชีวิตก็พลิกเปลี่ยนจาก
หน้ามือเป็นหลังมือ

*“ลองคิดเปรียบเทียบกับทุกวันนี้
จะโทษตัวเองก็ไม่ได้ ถือว่าชีวิตคือ
โรงละคร บทร้ายเราผ่านไปแล้ว ต่อไปก็
จะตั้งใจเล่นบทดี ให้คนไกลเคียงได้
อบอุ่นใจ ถือศีลปฏิบัติธรรม ธรรมะนี้
เหมือนน้ำใสสะอาดค่อยๆ ไหลเข้าไป*

ขับไล่น้ำขุ่นออกจากใจ หลังจากปฏิบัติได้ประมาณสองปี เมื่อก็บอกว่า
เหมือนได้ผัวคนใหม่ ความไว้วางใจของคนในครอบครัวก็มีมากขึ้น ถึงมี
เงินน้อยก็สบายใจ” ฟองสกอรนต์เล่าด้วยสีหน้าที่แผ่ไร้วด้วยความภาคภูมิใจ
ความสุขและความอึดอ้อมใจกับชีวิตใหม่ในปัจจุบัน ได้ฉายออกมากับ
รอยยิ้มบนใบหน้า

ส่วนผลผลิตที่ได้จากการทำนาเกษตรอินทรีย์ฟองสกอรนต์เล่า
ว่าแต่ก่อนที่นาเป็นดินทราย ได้ผลผลิตข้าวไร่ละ 300 กิโลกรัม ทุกวันนี้
ได้เกือบ 600 กิโลกรัม หลังเก็บเกี่ยวข้าวก็ปลูกแตงโม ไม่ปล่อยให้
ที่ดินว่างเปล่า

“เคยมีปัญหาเรื่องดินทราย พอมาศึกษาเรื่องการไถกลบตอฟาง
มันก็ทำให้ดินดีขึ้น เศษใบไม้ที่ร่วงหล่นตามหมู่บ้านชาวบ้านจะไม่ค่อย
สนใจ เราก็ไปเก็บกวาดและขนมาใส่ที่นาเรา ดินมันฟื้นไว ดินก็ดีคืนก็ดี
เพราะเอาแต่สิ่งที่ดีไปให้แม่ธรณี พระท่านเทศน์ให้ฟังว่า ยิ่งให้อิ่งได้มาก

มันก็ถูกตามที่ทำนอสอน ปลูกแตงโม 6 ไร่ ปีที่แล้วก็ได้เกือบ 10 ตัน ที่แรก
ก็ไม่ได้ซึ้งหรอก แต่เห็นว่าได้ผลผลิตเกินคาดก็ลองซึ้งดู ปีนี้ผลใหญ่ที่สุด
มีน้ำหนักถึง 8 กิโลกรัม”

ก่อนหน้าที่จะเข้ามาเป็นสมาชิกเครือข่ายข้าวคุณธรรม ฟองสกอรนต์
มีหนี้สินเป็นหลักแสน แต่ทุกวันนี้หนี้ ธ.ก.ส. ไม่มีแม้แต่บาทเดียว ยังเหลือ
ก็แต่หนี้กองทุนหมู่บ้านละหนึ่งล้านบาทสมัยรัฐบาลพรรคไทยรักไทย ซึ่ง
ฟองสกอรนต์ก็ตั้งใจไว้ว่าปี 2552 นี้จะใช้หนี้ให้หมด

*“กองทุนเงินล้านรับเอามาตั้งแต่ปีแรกแล้วก็เลยตั้งใจว่าถึงปีนี้
น่าจะล้างก็ตาม ปี 2552 อายุครบ 52 ปีพอดี คงจะปลดหนี้ให้หมดได้”*

ชีวิตของชาวนาคงไม่มีอะไรน่าภาคภูมิใจไปกว่าการได้สัมผัส
และเข้าใจถึงคุณค่าที่แท้จริงของอาชีพและวิถีชีวิตชาวนาของตนเอง

ความเข้มแข็งของชาวนาเครือข่ายข้าวคุณธรรมได้ช่วยลบภาพที่
ว่า เมื่อคิดถึงชาวนาก็ต้องคิดถึงคนที่มึนหนี้สิน กลายเป็นภาพลักษณ์ชาวนา
ที่มีศักดิ์ศรี นับว่าเป็นจุดเริ่มต้นสำคัญที่จะนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิต
ของชาวนาในด้านอื่นๆ ดังที่ ฟอทศ ชูรัตน์ สมาชิกเครือข่ายข้าวคุณธรรม
จากตำบลสิงห์ อำเภอเมือง จังหวัดยโสธร กล่าวถึงกระบวนการฟื้นฟูคุณค่า
ของวิถีชาวนาว่า

*“เรื่องการพัฒนาโดยภาพรวมนั้นจะต้องมีองค์ประกอบหลายอย่าง
ไม่ว่าจะเป็นการพัฒนาอาชีพ สังคม และวัฒนธรรมไปพร้อมๆ กัน แต่
สมาชิกของเราถือว่ามีความรู้เป็นทุนอยู่แล้วอย่างอื่นก็สร้างขึ้น และเรา
ยังมีองค์ประกอบหลายอย่างที่ขับเคลื่อนร่วมกัน ไม่ว่าจะเป็นกองทุนหนุนเกื้อ
วิทยุชุมชน และเครือข่ายข้าวคุณธรรม”*

การที่จะเปลี่ยนแปลงชีวิตชาวนาให้พ้นจากปัญหาโรคภัยไข้เจ็บ
จากสารเคมีและภาวะหนี้สิน ฟอวิจิตร บุญสูง เห็นว่า ชาวนาจะต้อง

เปลี่ยนความคิดตัวเองเสียใหม่ ต้องลองหาทางเลือกใหม่ที่ดีกว่าเพื่อหนีจากสภาพตรงนั้น ซึ่งจุดที่จะเกิดการเปลี่ยนแปลงได้ต้องอาศัยทั้งความกล้า ความเชื่อมั่น และที่สำคัญคือธรรมะ

“ข้าวคุณธรรมจึงเป็นการสร้างจิตสำนึกให้ชาวนาและการที่จะสร้างจิตวิญญาณให้ไปอยู่กับข้าวได้มันไม่ใช่เรื่องง่าย ต้องสร้างความรู้ให้กับคน สร้างปัญญาให้กับพวกพ้อง โดยเฉพาะธรรมะ พอเขาคิดได้ จิตวิญญาณมันแกร่งกล้า คือจิตสูงขึ้น แล้วมันจะผนวกเข้ากับผลผลิตที่เรียกว่า ข้าวคุณธรรม กลายเป็นผลผลิตที่เต็มไปด้วยจิตวิญญาณของเกษตรกรหรือชาวนา”

พ่อวิจิตรเองเริ่มชีวิตการทำงานในปี 2517 เคยใช้ปุ๋ยเคมีรุนแรงมากที่สุดในช่วงปี 2529 - 2530 จนเกิดอาการแพ้แน่นหน้าอก และหันมาทำเกษตรอินทรีย์ตั้งแต่ปี 2536 สิ่งที้อยๆ เรียนรู้มากระทั่งถึงทุกวันนี้ทำให้พ่อวิจิตรได้ค้นพบคำว่า “ความสุข” จากอาชีพชาวนา

“ถ้ามาศึกษาธรรมะเราจะรู้สึกได้ว่าชีวิตความยากจนมันไม่ใช่เงินไม่ใช่การใช้แรงงานหนัก แต่มันเกิดจากจิตใจที่ไม่สบาย พ่อทำนาแล้วมีความสุข พ่อก็หยุดความยากจนได้ คนที่มีเงินมากๆ เขาก็จนกว่าเราถ้าเขามีความทุกข์ พ่อทำนาเพราะมีความสุขกับมัน แปลงความเมื่อยให้เป็น ความสุขได้โดยใช้หลักขั้นธรรม เมื่อยแล้วเดี๋ยวก็หาย ถ้าคิดได้ทันเราจะชนะตัวเอง ตรงนี้คือความสุขแท้” ❀

กลายเป็นนากรากกลไกตลาด

ท่ามกลางสถานการณ์วิกฤติข้าวปลาทูอาหารแพงเมื่อถามถึงเรื่องราคาข้าวจากชาวนาเกษตรอินทรีย์ว่าคิดเห็นอย่างไร พ่อทองอวน เตศไทย ตอบว่า

“ทุกวันนี้ตลาดข้าวมีมากมายแล้วถามว่าตลาดคุณธรรมมีไหม พ่อไม่มองเลย เบื่อหน่ายการตลาด ราคามันขึ้นลงไม่คงที่ ถ้าไปสนใจมันมากเกินไปจะกลายเป็นบ้า ให้มันพอดีพองาม เราต้องทำนาให้น้อย ทำอาหารให้มาก พยายามปลูกพริกปลูกมะเขือไว้กินเอง”

สถานการณ์ที่หลายคนคิดว่าสังคมกำลังเจอวิกฤติแต่ภาวะเช่นนี้กลับไม่ได้ส่งผลกระทบต่อชาวนาเครือข่ายข้าวคุณธรรมเลย ดังที่พ่อวิจิตร บอกว่า

“ชาวนาปัจจุบันอ่อนไหวกับเรื่องราคาผลผลิตมาก ซึ่งไม่น่าจะเป็นแบบนั้น เพราะถ้าคนมีแนวคิดที่จะผลิตเพื่อเลี้ยงตัวเองก่อน เขาจะไม่คิดถึงต้นทุน ถ้าคิดว่าผลิตเพื่อขายก็ต้องบวกต้นทุนเข้าไป เวลาขายมันก็เสี่ยงกับการขาดทุน แต่การผลิตของกลุ่มเราคือต้องผลิตแบบลดต้นทุนให้เหลือน้อยที่สุด และไม่ได้คิดว่าจะขายอย่างเดียว แต่เพื่อจะสร้างความมั่นคงให้แก่ตัวเอง”

หากถามว่าการมีคุณธรรมจะนำทางชาวนาให้รอดพ้นจากปัญหาเศรษฐกิจได้จริงหรือไม่ ในความคิดของ **พ่อสุวิษ ธนากุล** ยังคงเชื่อมั่นว่า

“การมีคุณธรรมมีความสัตย์ซื่อบางคนอาจมองว่าโง่แต่ในความโง่นั้นมันมีความยั่งยืน ท่ามกลางสังคมทุกวันนี้ที่ใช้เล่ห์เหลี่ยมเข้หา การเกษตรอินทรีย์คือทางรอดของชาวนา และถ้ามีคุณธรรมก็จะยั่งยืน เพราะเรามีความอบอุ่น เอื้อเฟื้อ และเราทำแต่พออยู่พอกิน”

นอกจากความพยายามลดต้นทุนการผลิตสร้างผลผลิตที่ปลอดภัย มีคุณภาพ และได้มาตรฐานแล้ว เครือข่ายข้าวคุณธรรมยังมีแนวคิดเรื่องการส่งเสริมแบบครบวงจรตั้งแต่การผลิต แปรรูป และส่งขายตลาด เพื่อให้เกิดระบบการพึ่งตนเองได้อย่างครบวงจร จนขณะนี้มีโรงสีข้าวของเครือข่ายเกิดขึ้นมา 3 แห่ง คือ โรงสีโนนค้อทุ่ง อำเภอห้วยตะพาน จังหวัดอำนาจเจริญ โรงสีหนองเป็ด อำเภอเมือง จังหวัดยโสธร และโรงสีมูลนิธิธรรมะร่วมใจ ซึ่งอยู่ในชุมชนวัดป่าสวนธรรม เมื่อทำนาได้ผลผลิตมาแล้วก็จะรวบรวมกันมาไว้ให้โรงสีของศูนย์แต่ละแห่ง

“ถ้าหากชาวนายังขายผลผลิตให้โรงสีของพ่อค้าข้าวอยู่เหมือนเดิม นอกจากจะได้รับการราคาที่ไม่เป็นธรรมแล้ว ผลผลิตที่ดีๆ ก็จะไปผสมปนเปกันอยู่ในตลาดของเขา และเพื่อที่จะให้ผลผลิตอยู่กับชาวนาให้มากที่สุด ไม่ใช่ขายข้าวแล้วไปซื้อแอลกอฮอล์ร่ำ จึงคิดว่าเราจะจับมือกันทำ

โครงการให้เป็นกิจจะลักษณะ”

อดุลย์ โคลนพันธ์ คนหนุ่มรุ่นใหม่ซึ่งเป็นฝ่ายส่งเสริมโครงการข้าวคุณธรรมเล่าถึงที่มาของแนวคิดดังกล่าว

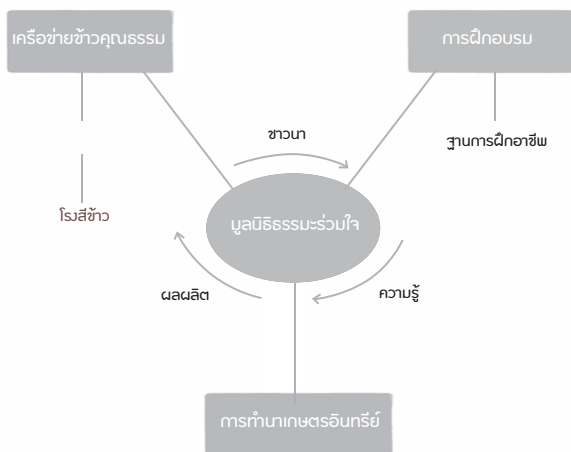
โรงสีจะใช้เงินจากกองทุนหนุนเกื้อเป็นทุนในการบริหารจัดการ และรับซื้อข้าวเปลือกจากชาวนา เรียกได้ว่าใช้เงินเก็บของตัวเองรับซื้อข้าวจากตัวเอง เงินกำไรที่โรงสีได้มาจากการขายข้าวสารก็จะถูกนำกลับมาหมุนเวียนอยู่ในเครือข่าย ไม่มีปัญหาเรื่องถูกตราราคาข้าว เพราะชาวเครือข่ายเป็นผู้กำหนดราคาเอง โดยโรงสีจะรับซื้อในราคาที่สูงกว่าตลาดอย่างน้อยหนึ่งบาท ชาวนาสามารถชั่งน้ำหนักข้าวเองได้ คิดเงินเองได้ ทำให้เกิดความมั่นใจมากขึ้น

ส่วนแอลกอฮอล์ที่ได้จากโรงสีก็เอามาทำปุ๋ยหมักชีวภาพหรือขายต่อให้กับศูนย์ข้าวคุณธรรม ซึ่งปัจจุบันมีทั้งหมด 12 ศูนย์ กระจายอยู่ตามพื้นที่ต่างๆ ในจังหวัดยโสธร อำนาจเจริญ และมุกดาหาร ดังนั้นรายได้และประโยชน์อื่นๆ จากผลผลิตข้าวที่ได้มาแต่ละปีจึงหมุนเวียนอยู่ในเครือข่าย สิ่งที่ขายออกข้างนอกมีอย่างเดียวคือข้าวสารปลอดสารเคมี

อดุลย์ โคลนพันธ์

แผนผังแสดงกระบวนการทำงานของเครือข่ายข้าวคุณธรรม ภายใต้มูลนิธิธรรมะร่วมใจ

แม้การบริหารจัดการจะยังไม่สมบูรณ์แบบร้อยเปอร์เซ็นต์เพราะมีปัญหาเรื่องทุนหมุนเวียนในช่วงที่มีผลผลิตออกมามาก แต่อดุลย์บอกว่าก็ยังดีกว่าให้ชาวนาจำยอมเอาข้าวไปขายให้โรงสีอื่น

“เราแก้ปัญหาด้วยการคุยกันว่าใครมีความจำเป็นที่ต้องใช้เงินมากกว่าก็รีบไปก่อน ส่วนที่เหลือก็ค่อยรับทีหลัง ระบบมันเป็นแบบที่หนึ่งไม่ใช่ระบบนายทุน ถ้าใครไม่ได้มาก แต่ทำอย่างไรให้ทุกคนอยู่ร่วมกันได้”

ถ้าสมมุติมีการสั่งข้าวมาจากข้างนอก 10 ตันทางเครือข่ายก็จะให้โรงสีทั้ง 3 แห่งแบ่งกันไปสี เพื่อให้ชาวบ้านได้มีงานทำอย่างทั่วถึงทุกวันนี้ออดุลย์สามารถให้ความมั่นใจกับสมาชิกได้ว่า นี่เป็นทางออกที่ดีที่สุดสำหรับกลุ่มชาวนา

“การมีโรงสีของเราเองชาวบ้านก็มีงานทำได้สีข้าวได้ทำปุ๋ยเป็นการทำงานวิสาหกิจชุมชนของเราเอง บางครอบครัวให้ลูกมาทำงานแทนจนได้เงินค่าเทอมของตัวเอง ถ้าองค์กรของเราเติบโตขึ้นต่อไปก็อาจจะสามารถจ้างงานลูกหลานชาวบ้านที่เรียนจบมาให้ทำงานที่นี้ตามตำแหน่งและเงินเดือนที่เหมาะสมได้ เป็นการสร้างฐานอาชีพให้กับชุมชนด้วย”

ในอนาคตอาจเป็นไปได้ว่าเครือข่ายข้าวคุณธรรมจะกลายเป็นศูนย์กลางการผลิตข้าวของภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่มีความเป็นธรรมและยั่งยืน แต่ที่สำคัญและลึกซึ้งยิ่งกว่านั้น พ่อวิจิตรได้กล่าวถึงความคาดหวังในการพัฒนาเครือข่ายข้าวคุณธรรมว่า

“อยากให้ชาวนายังคงเหลืออยู่ เป็นชาวนาเพื่อทำนาจริงๆ สร้างจิตวิญญาณชาวนา ให้ชาวนาเข้าใจลึกซึ้งถึงเมล็ดข้าว กว่าจะเป็นเมล็ดข้าวได้ไม่ใช่แค่ใส่ปุ๋ยอย่างเดียว มันต้องใส่ความคิด ใช้ปัญญา ใช้จิตวิญญาณที่เป็นชาวนาจริงๆ เข้าไป เพื่อปลูกฝังจิตสำนึก กระตุ้นให้เขาเห็นความสำคัญของอาชีพที่เป็นรากเหง้าตัวเอง”

จากการทำนบลดสารเคมีมาสู่“ข้าวคุณธรรม”ทุกขั้นตอน
ทุกกระบวนการเรียนรู้ ที่ได้สัมผัสสู่จิตใจของชาวนา จะต้องผ่านการใช้ชีวิต
และการทดลองทำด้วยตนเอง มองธรรมชาติอย่างมีความเชื่อมั่นศรัทธา
ทำให้พวกเขาเอาความเป็นองค์รวมที่มีอยู่ในธรรมชาติมาใช้ให้เกิด
ความสมบูรณ์ในระบบการผลิตได้ ด้วยความเข้าใจดิน เข้าใจต้นไม้ เข้าใจ
ต้นข้าว และเข้าใจชีวิต

ความหมายและคุณค่าตามวิถีทางนี้ได้กอบกู้ศักดิ์ศรีชาวนาให้
กลับคืนมาได้อย่างน่าภาคภูมิใจ 🌾

6 ชั่วโมงหนึ่งของเดือนสิงหาคมอากาศในวัดป่าสวนธรรมชุ่มเย็น
หยาดฝนที่โปรยปรายลงมาตั้งแต่เมื่อคืนยังไม่มีที่ท่าว่าจะหยุด เสียงฝน
กระทบผืนดินดังซ่าๆ แต่น่าประหลาดใจ... ไม่ได้ยินเสียงฟ้าคำรามแม้สักครั้ง
"ฝนแบบนี้มีนับแม่ฝนแท้ดอก"

เสียงพ่อคนหนึ่งที่นั่งอยู่ในศาลาวัดรำพึงออกมาระหว่างรอการ
ประชุมเกี่ยวกับแผนงานเพื่อการพัฒนาเครือข่ายชาวดุชนธรรม มีเสียงบอก
ต่อกันในกลุ่มว่าคงจะเป็นฝนเทียมที่มีข่าวจะทำในพื้นที่ 3 จังหวัด คือ
อุบลราชธานี ยโสธร และอำนาจเจริญ จริงเท็จประการใดไม่มีการยืนยัน
แน่ชัด แต่สิ่งที่ชาวบ้านตั้งข้อสังเกตคือ เมื่อเย็นวานไม่มีเสียงฟ้าร้อง ไม่มี
การตั้งเค้าของเมฆฝน แต่จู่ๆ ฝนก็ตกลงมา ถึงแม้จะตกนานถึงข้ามคืน
แต่หยาดฝนที่หล่นลงมาเพียงเท่านั้นคงไม่มากพอที่จะทำให้น้ำขังในแปลงนา
ทั้งที่เดือนนี้เพิ่งจะเข้าสู่ช่วงกลางฤดูฝน ประสบการณ์ที่สั่งสมมากับชีวิต
ชาวนาบอกว่า ถ้าเป็นฝนฟ้าที่ตกตามธรรมชาติในช่วงนี้ เมฆฝนจะตั้งเค้า
เป็นกลุ่มหนา ท้องฟ้าจะส่งสัญญาณด้วยเสียงคำรามนำมาก่อนที่เม็ดฝน
จะตกลงมาจนเม็ดฟ้ามีวืด...

รังไขงักฤดีน้ำท่วมจากเชียงรายยื่นหนองคายกรมอุตุนิยมวิทยา
ออกประกาศเตือนว่า ในระยะ 1-2 วันนี้ ขอให้ประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่
เสี่ยงภัย บริเวณ จังหวัดเชียงราย น่าน เลย หนองคาย นครพนม สกลนคร
และมุกดาหาร ระวังระดับน้ำในแม่น้ำโขงและตามลุ่มแม่น้ำสายต่างๆ
ไหลหลาก เนื่องจากระดับน้ำในแม่น้ำโขงและตามลุ่มแม่น้ำสายต่างๆ
มีแนวโน้มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง ขอให้ประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่เสี่ยงภัย
ดังกล่าว เตรียมการป้องกันความเสียหายที่อาจเกิดขึ้น"

วิกฤติน้ำท่วมในช่วงเดือนสิงหาคมที่ผ่านมาซึ่งมีรายงานข่าว
ว่าบางพื้นที่มีความรุนแรงมากที่สุดในรอบ 40 กว่าปีที่ผ่านมา ได้ทิ้งตะกอน
และร่องรอยความเสียหายมูลค่ามหาศาลต่อพื้นที่เกษตร บ้านเรือน ถนน
และตลิ่งริมฝั่งโขง

ช่วงเวลาเดียวกันผืนดินหลายแห่งของอีสานที่นาส่วนใหญ่มีการ
ปักดำข้าวยังไม่ถึงครึ่ง ต้องปล่อยให้ดินว่างเปล่าไว้อย่างนั้น ดินรอยไถ
บางแห่งแห้งสนิท กล้าข้าวยืนต้นรอฝนจนยอดอ่อนเริ่มเหลือง หากไม่มี
น้ำมาหล่อเลี้ยงภายในเดือนสองเดือนนี้คงไม่รอดกลายเป็นพงแห้ง
แล้วชีวิตชาวนาจะเป็นอย่างไรต่อไป...

วิกฤติสิ่งแวดล้อมในปัจจุบันที่กำลังลุกลามไปทั่วโลกดูเกินกำลังกลุ่มคนเล็กๆ จะควบคุมได้ และพาชีวิตของชาวเกษตรมาเข้าสู่วังวนความทุกข์ นี่คือนานชีวิตที่ชาวนาต้องอดทนสู้ รวมถึงแรงปะทะจากภายนอกที่เข้ามากระทบ อย่างเช่นธุรกิจการค้าปุ๋ยและสารเคมี

ขณะที่เราไม่อาจคาดการณ์ได้ว่าธุรกิจอุตสาหกรรมและความเจริญทางด้านวัตถุจะนำพาสังคมมนุษย์ไปสู่จุดไหน การพึ่งพิงอิงอาศัยธรรมชาติด้วยความเคารพอ่อนน้อม สอดคล้องและกลมกลืน อีกทั้งการพัฒนาสามัญสำนึกสำหรับมนุษย์ในทุกสาขาอาชีพจะเกิดขึ้นได้หรือไม่ เป็นคำถามที่สังคมจะต้องหันมาทบทวนเพื่อหาคำตอบร่วมกัน

แต่กระนั้นชาวนาหรือช่วยข้าวคุณธรรมก็มีความเชื่อมั่นในวิถีชีวิตชาวนาที่ชัดเจนเมื่อได้ลงมือปฏิบัติ พวกเขาเลือกหนทางชีวิตที่เรียบง่าย สอดคล้องกับธรรมชาติ และพึ่งพาตัวเองได้มากกว่าอาชีพใดๆ ในแง่หนึ่งคือการเพียรปลูกภูมิปัญญาในตัวเอง เพื่อดำเนินชีวิตให้ส่งงามตามวิถีชาวนา ท่ามกลางแรงปลูกเร้าของกระแสบริโภคนิยมและอบายมุขรอบตัว

หลายคนหวังว่าการปลูกข้าวและปลูกคุณธรรมตามแนวทาง "ข้าวคุณธรรม" จะสร้างเครือข่ายของชาวนาให้เกิดขึ้น เป็นทางเลือกหนึ่งสำหรับการพึ่งพาตัวเองได้อย่างแท้จริง และเป็นประโยชน์ต่อสรรพชีวิตอื่นๆ ด้วย

บรรณานุกรม

จักรพันธ์ กังวาท. "ข้าวไทยในวิกฤตอาหารโลก". สารคดี ปีที่ 24 ฉบับที่ 283 กันยายน 2551.

"แผนแก่วิกฤตอาหารโลกแก้ภาพลวงตา ข้อมูลจริง คนไทยตายผ่อนส่ง!". ผู้จัดการรายสัปดาห์ ฉบับวันที่ 21-27 เมษายน 2551.

มูลนิธิธรรมะร่วมใจ. ธรรมชาติรำลึก : 20 ปี มูลนิธิธรรมะร่วมใจ. 2536.

"ลำดับสถานการณ์วิกฤตข้าวไทย ปี 2551 วิกฤตชาวนา — ผู้บริโภค : โอกาสทองของใคร?". (4 กรกฎาคม 2551). Available URL: http://www.biothai.net/web/file/FriJune2008-13-28-54-news_rice.pdf.

การสัมมนา

ทศ ชูรัตน์. เกษตรกร ต.สิงห์ อ.เมือง จ.ยโสธร. สัมภาษณ์,
27 กรกฎาคม 2551.

ทองอวน เทศไทย. เกษตรกร ต.กำแมต อ.กุดชุม จ.ยโสธร. สัมภาษณ์,
27-28 กรกฎาคม 2551.

นิคม เพชรผา. เลขานุการมูลนิธิธรรมะร่วมใจ อ.ป่าดัว จ.ยโสธร.
สัมภาษณ์, 27 กรกฎาคม 2551.

วิจิตร บุญสูง. เกษตรกร ต.นาโสี อ.กุดชุม จ.ยโสธร. สัมภาษณ์,
27 กรกฎาคม 2551.

พระอาจารย์พรมมา สุภโท. รองเจ้าอาวาสวัดป่าสวนธรรมร่วมใจ
อ.ป่าดัว จ.ยโสธร. สัมภาษณ์, 27 กรกฎาคม 2551.

สงกรานต์ สิ้นคำ. เกษตรกร ต.หนองเป็ด อ.เมือง จ.ยโสธร. สัมภาษณ์,
27 กรกฎาคม 2551.

สมหวัง อนันตา. เกษตรกร ต.โคกนาโก อ.ป่าดัว จ.ยโสธร. สัมภาษณ์,
26 กรกฎาคม 2551.

สี นามตาแสง. เกษตรกรและนักจัดรายการวิทยุ ชุมชนวัดป่าสวนธรรม
ร่วมใจ อ.ป่าดัว จ.ยโสธร. สัมภาษณ์, 26 กรกฎาคม 2551.

สุวิษ ธนากุล. เกษตรกร ต.กำแมต อ.กุดชุม จ.ยโสธร. สัมภาษณ์,
25 และ 28 กรกฎาคม 2551.

อดุลย์ โคลนพันธ์. ฝ่ายส่งเสริมโครงการข้าวคุณธรรม มูลนิธิธรรมะร่วมใจ
อ.ป่าดัว จ.ยโสธร. สัมภาษณ์, 26-27 กรกฎาคม 2551.